

Opinnäytetyö (YAMK)

Taiteen uudet kontekstit

2024

Pauliina Lintula

Metsähenki

– esittävää aktivismia kaupunkimetsässä

Opinnäytetyö (YAMK) | tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Taiteen uudet kontekstit

2024 | 64 sivua

Pauliina Lintula

Metsähenki

- Esittävää aktivismia kaupunkimetsässä

Opinnäytetyö käsittelee esittävän taiteen prosessia vanhassa monimuotoisessa kaupunkimetsässä, joka on kaavoitettu rakentamiselle. Työssä tarkastellaan kaupungin ja sen asukkaiden välistä vastakkainasettelua liittyen kaupunkimetsän tulevaisuuteen ja esitellään toimintamalleja, joilla luonnonsuojelijat ovat kymmenien vuosien ajan pyrkineet pelastamaan metsän rakentamiselta. Kaupungin kaavoittaminen uhkaa luonnonmetsiä ympäri kaupunkia.

Opinnäytetyö avaa esityksen valmistusprosessia metsässä sisältäen taustatutkimuksen ja työryhmän alustavan työskentelyn metsässä. Opinnäytetyössä hyödynnetään queer-ekologian näkökulmaa monimuotoisuuteen tietoperustana taiteellisille menetelmille ja metsässä työskentelylle. Työryhmä havaitsi metsän muutoksen tilan vaikutukset työskentelyyn; vuodenajat, sääolot ja vuorokaudenajat muuttivat metsän näyttämöä siten, että toiminnan toistaminen saattoi olla mahdotonta. Opinnäytetyössä avataan esiin nousseita kysymyksiä metsästä esitystilana, näyttämötilan rajaamisesta, toden ja fiktiivisen tason liittämistä sekä eettisiä ajatuksia siitä, voiko näyttämötilaa muokata ja millainen julkinen tila metsä oikein on.

Asiasanat: Esittävä taide, kaupunkimetsä, queer-ekologia, aktivismi, metsä esitystilana, kaupunkimetsien suojeleminen, monimuotoinen metsä

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Culture and Arts, Contemporary Contexts of Arts

2024 | 64 pages

Pauliina Lintula

Metsähenki

- performative activism in the urban forest

The thesis deals with the process of performing arts in an old, diverse urban forest, which has been condemned for construction. It examines the confrontation between the city and its inhabitants over the future of the urban forest and presents the approaches that conservationists have taken over the decades to save the forest from development. The intensification of construction is threatening the urban forests across the city. The thesis describes the process of making a presentation in the forest, including background research and the initial work of the working group in the forest. The thesis uses a queer ecology perspective on diversity as a knowledge base for artistic methods and working in the forest. The working group observed the effects of the changing state of the forest on the work, the seasons, weather conditions and times of day changed the forest scene in such a way that it might be impossible to repeat the activity. The thesis opens the questions raised about the forest as a performance space, the delimitation of the stage space, the linking of the real and the fictional, and ethical considerations about whether the stage space can be modified and what kind of public space the forest really is.

Keywords:

Performing arts, urban forest, queer ecology, activism, the forest as a stage for performance, biodiversity, protection of urban forest

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Outoutta ja aktivismia	9
2.1 Queer-ekologia	10
2.1.1 Antroposeeni vai kapitaloseeni?	12
2.1.2 Pysytään ongelmassa	14
2.1.3 Maaemo vai rakastaja?	17
2.2 Aktivismin nousu taiteessa	18
2.2.1 Situationistit	19
2.2.2 Taide on politiikkaa	22
3 Kaupunkimetsä	23
3.1 Urbanit lajit	24
3.2 Kaupungin kasvupaineet uhkaavat lähiluontoa	25
3.3 Metsän suotuisat vaikutukset	27
3.4 Kaupunkiluonnon suojelijat	30
3.4.1 Stansvikin luonto	31
3.4.2 Kapuloita rattaisiin	32
3.4.3 Metsä myrskyn silmässä	35
4 Metsähenki	39
4.1 Metsätreffit	42
4.1.1 Yhteys	44
4.1.2 Ruumis	45
4.1.3 Kuolema	48
4.2 Luonnon sielullisuus	50
4.3 Metsä esitystilana	51
4.3.1 Näyttämön rajat	52
4.3.2 Metsä poliittisena näyttämönä	55
4.3.3 Muistamisesta	58
5 Lopuksi	60

1 Johdanto

Kotikaupungissani Helsingissä monimuotoista vanhaa metsää tuhoutuu vauhdilla rakentamisen alta. Metsässä, joka on ensimmäisenä mielessäni ja sydämessäni, kasvaa monta sataa vuotta vanhoja kilpikaarnamäntyjä, vanhoja tammia, kuusia ja leppiä. Siellä on jalopuulehtoja muistona menneestä kartanoelämästä. Alueella on havaittu lepakkojen pesintä- ja levähdyspaikkoja, liito-orava, siellä asuu harvinainen viitasammakkokanta ja rauhoitettu lahokaviosammal (Wilskman 2022, 152–153). Vanhana kulttuurimaisemana se on myös linnustoltaan rikasta aluetta. Kaupunkilaisena olen tämän aikaisemmin rakentamiselta katveeseen jääneen alueen ansiosta nähnyt mäyrän, kettuja, käärmeitä, sammakolajeja, lepakoita, lumikon, punavarpusen, hippiäisen, tiklejä, peuran, karpän, korppeja, lehtopöllöjä, huuhkajan sekä monia tutumpia lajeja. Näiden kohtaamisten kautta tämä alue on minulle rakkainta ympäristöä. Vuosien saatossa olen nähnyt, miten rakentaminen on tuhonnut alueen flooraa ja faunaa. Monet lajit ovat väistyneet tai kadonneet alueelta kokonaan. Metsien suojelun kiireellisyteen, myös paikallisella tasolla, heijastuu koko maapallon luontokato. WWF:n Living Planet raportin mukaan sukupuutto uhkaa jopa miljoonaa eläin- ja kasvilajia. Elämme keskellä ennennäkemätöntä ihmisen aiheuttamaa sukupuuttoaaltoa, joka uhkaa ihmisten taloutta, ruuantuotantoa ja terveyttä. (WWF, IBES 2023.)

Olen joutunut uudestaan luomaan suhdettani näihin metsiin, oikeastaan metsäpalaseen. Satoja vuosia vanhaan luonnontilaiseen metsään on kaavoitettu teitä ja omakotitaloja. Rakentaminen on kytköksissä pikaraitiotiehen ja kalliiseen siltaan, joka tulevaisuudessa yhdistää alueen Helsingin keskustaan. Kaupunki perustelee rakennustoimiaan esittämällä ne välttämättömiksi.

Metsähenki syntyi tarpeesta mennä tähän kaupungin omistamaan hakkuu-uhan alaiseen metsään ja tutkia, voisimmeko esittävän taiteen kautta kantaa kortemme kekoon monimuotoisen kaupunkimetsän säästymisen puolesta. Opinnäytetyössäni tutkin, miten esittävän taiteen keinoin voisimme osallistua metsän suojeluun – tai metsäelämään ylipäätään. Opinnäytetyössä keskiössä on

havainnoida metsää esitystilana. Opinnäytetyö kattaa esityksen valmisteluvaiheen, joka on ollut satunnaiselle ohikulkevalle yleisölle suunnattua esittävää toimintaa kaupunkimetsässä. Tähän opinnäytetyöhön ei sisälly valmistuneen esityksen analysointi, sillä kaupunki aloitti hakkuut metsässä ensi-iltaviikolla ja esitykset peruttiin.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan taiteellinen tutkimus, jossa tutkimusta tehdään metsässä kokemusperäistä tietoa hankkien taiteen menetelmillä. Opinnäytetyössäni avaan taiteellista taustatutkimusta, joka on tehty metsäkokemukseen, kaupunkimetsien suojeluun ja monimuotoisuuteen liittyen perehtymällä kirjallisuudessa keskeisiin käsitteisiin kaupunkimetsistä, kaupunkimetsien suojelusta ja queer-ekologiasta. Laura Gröndahl kuvaa taiteellista tutkimusta välineenä, jossa ”taiteellinen prosessi avaa kysymyksiä, ehdottaa mahdollisia näkökulmia ja tuottaa keskustelua pikemmin kuin antaa selityksiä, määritelmiä tai vastauksia” (Gröndahl 2023). Opinnäytetyössäni tavoitteenani on havainnoida taiteellista prosessia metsässä, tutkia millainen metsä on näyttämötilana ja seurata, millaisia työtapoja metsä meille esiintyjinä ehdottaa. Työtapoja ja tietoperustaa opinnäytetyöhön ammennetaan queer-ekologiasta. Queer-ekologia pyrkii haastamaan ihmiskeskeistä, markkinataloutteen perustuvaa käsitystä luonnon merkityksestä sekä tuomaan uutta näkökulmaa normatiiviseen, usein vastakkainasetteluun keskittyvään diskurssiin kaupunkimetsistä. (Seymor 9–10.)

Queer-ekologiaa ja sen keskeisten ajattelijoiden suhdetta antroposeenin ajan narratiiviin avataan tämän opinnäytetyön toisessa luvussa. Toisessa luvussa käsitellään queer-ekologian lisäksi nykytaiteelle tunnusomaista, yhteiskunnan epäkohtiin vaikuttamaan pyrkivää taidetta, aktivismia, sekä nykypäivän taideaktivismin taustalla olevaa 1958-luvulla syntynyttä situationistien liikettä. Esittelen itseäni inspiroivia esimerkkejä muutamista nykyhetken tanssitaiteilijoista, joiden taide pyrkii yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, sillä myös tämän opinnäytetyön motiivina on vaikuttaminen.

Opinnäytetyön tietopohjaa muodostetaan myös kolmannessa luvussa, jossa esitellään kaupunkimetsän ominaispiirteitä sekä kaupungin metsien, myös Stansvikin metsän, säilymisen kannalta suurin uhka, Helsingin kaupungin

kasvupaineet. Kirjoitan esiin reittiä, joka johti luonnonsuojelijoiden sekä kaupungin väliseen konfliktiin opinnäytetyöni aikana, kun pahin, jota eniten pelättiin, tapahtui ja hakkuut metsässä aloitettiin. Luontoaktivistit ovat taistelleet kuvaamani ympäristön hupenevien luonnontilaisten alueiden puolesta kymmeniä vuosia monin eri tavoin. Avaan kirjallisuutta sekä lehtiartikkeleita hyödyntämällä joitakin heidän menetelmiään sekä tutkin median, mielipidekirjoitusten sekä julkaistujen artikkelien kautta, millaisina heidän keinonsa näyttäytyvät heidän pyrkiessään suojelemaan alueen luontoa, joka on kutistunut noin 10 hehtaarin kokoiseksi alueeksi.

Taiteilijana etsin uutta kokemuspintaa käsitteisiin monimuotoisuus sekä metsäympäristön merkityksellisyys. Metsähengen ei-ihmiskeskeisen prosessin taustalla on ajatus siitä, että tarvitsemme uudenlaista diskurssia kaupunkiluonnosta. Tietopohjaa muodostavien lukujen jälkeen avaan Metsähenki-prosessin praktiikkaa, työryhmää, metsässä tapahtuvan opinnäytetyöni vaiheita sekä esityksen valmistamisen kannalta olennaisia löydöksiä ja teemoja. Taiteellisen ja kokemuksellisen prosessin kautta pyrin avaamaan opinnäytetyössäni sitä, millainen on metsä esitystilana. Kaunokirjallisuutta hyödyntäen pyrin sanoittamaan niitä tasoja, joilla metsä meihin vaikuttaa.

2 Outoutta ja aktivismia

Olen valinnut queer-ekologian opinnäytetyöni viitekehysesä siitä syystä, että se antaa mahdollisuuden katsoa yhteiskunnassa normatiivisina pidettyjen oletusten ohi ja ulkopuolelle. Tätä tietopohjaa vasten voimme nähdä, millaiseen diskurssiin olemme tottuneet puhuttaessa luonnosta, joka on perinteisesti ajateltu alistaisena ihmisen erilaisille tarpeille. Simmons (2023, 8) kirjoittaa, että queer-ekologia pyrkii muuttamaan ihmiskeskeistä diskurssia luonnosta ja luonnon merkityksestä tarjoamalla vaihtoehdon ja väittämällä, että lajien välisen kilpailun sijaan yhteistyö mahdollistaa monilajisen tulevaisuuden. Queer-ekologia laajentaa monimuotoisuuden käsitettä huomioimalla sorron ja epäoikeudenmukaisen vallankäytön suhteessa alkuperäiskansoihin, ympäristöön ja ei-inhimillisiin olentoihin.

Antroposeenin kautena, ihmisen maapallolle jättämien pysyvien jälkien aikakaudella, odotamme kuumeisesti ratkaisua siihen, miten teknologisten innovaatioiden kautta voimme selvitä ilmaston lämpenemisestä ja luonnon köyhtymisestä. Hurjimmissa suunnitelmissa etsitään sopivaa eksoplaneettaa ihmisen uudeksi kodiksi. Harawayn (2016,12) mukaan kuvittelu on poliittista. Tarinat ja se mitä kuvitellaan, ovat oleellisia, sillä niiden mukaan maailmaa rakennetaan. Harawayn 2016 mukaan ihmisyyä ja ihmiskunnan tulevaisuus tulisi määritellä uudelleen. Queer-ekologiaa käsittelevissä teksteissä Donna Haraway mainitaan toistuvasti, hän on keskeinen ekofeministinen kirjailija. Harawayn teorioiden tausta on biologiassa, filosofiassa sekä post-humanismissa, jossa ihmiskeskeytyden sijaan ajatellaan ihmistä osana laajempaa kokonaisuutta. Harawayn teoriat eivät ole perinteisessä mielessä akateemisia, vaan kirjoitus on humoristista, leikkisää ja manifestoivaa. Hänen tuotannossaan tarinat ja tarinoiden kertominen ovat keskiössä; sillä mitä ja miten kerrotaan, voidaan muuttaa etiikkaa, ajattelua, kuvitella ihmisten ja muiden olentojen välisiä monimuotoisia suhteita. Erilaiset tarinat synnyttävät erilaisia tapoja osallistua, vastata ja olla yhteydessä. Hänen kirjoituksensa ytimessä on toivo siitä, että voimme muuttaa tarinaamme ja elää eettisemmin uudenlaisessa suhteessa maailmaan. Vaikka kuinka

haluaisimme pysytellä poissa ongelmista, Haraway kehottaa sitkeästi pysyttelemään ongelmassa sillä ongelmassa pysyminen vaati oppimista olemaan todella läsnä tässä hetkessä:

Staying with the trouble does not require such a relationship to times called the future. In fact, staying with the trouble requires learning to be truly present, not as vanishing pivot between awful or edenic pasts and apocalyptic, or salvific futures, but as mortal critters entwined in myriad unfinished configurations of places, times, matters, meanings. (Haraway 2016, 2.)

2.1 Queer-ekologia

Queer on määritelmän mukaan mikä tahansa, mikä on ristiriidassa normaalin, laillisen ja hallitsevan kanssa. Siinä ei ole mitään erityistä, mihin se viittaa, se kuvaa mahdollisuutta, jonka tarkkaa laajuutta ja heterogeenista ulottuvuutta ei periaatteessa voida rajata etukäteen. Juuri queerin subjektin eksentrisen aseman vuoksi tulee mahdolliseksi kuvitella erilaisia potentiaalisia vallan, totuuden ja halun välisten suhteiden uudelleenjärjestelyitä. (Halper 1995 Kaganin 2020, 278–279 mukaan).

Queer-teoria, ja sen kiistanalainen edeltäjä, homo- ja lesbotutkimus, ovat pitkään painineet sen kanssa, mikä on ”luonnollista”. Queer-ekologia voidaan määritellä diskursiivisessa mielessä seuraavasti: queer-ekologinen näkökulma soveltaa queer-teorian elementtejä biologiaan ja ympäristöpolitiikkaan. Queer-ekologia pyrkii yhdistämään ympäristönsuojelun ekologiisiin suhteisiin kestävästi huomioimalla (ympäristön) oikeudenmukaisuuden. Queer-ekologia tarkastelee kriittisesti kolonialismia ja rasismia sekä homofobiaa ja samalla kyseenalaistaa luonto- ja ympäristökäsityksen, huolehtien myös ei-inhimillisestä luonnosta. (Seymor 2013, 9.)

Verkkosivustolla ClimateCulture (Bååth n.d) luonnehditaan queer-ekologiaa näin: queer-ekologinen teoria siirtää ajattelua pois binaarisista, jäykistä ja heteronormatiivisista tavoista ymmärtää luontoa. Nämä intersektionaaliset ja tiedenväliset käytännöt pyrkivät katsomaan heteronormatiivisuuden ohi ja tuomaan esiin jäykät käsityksemme luonnosta ja akateemisesta konventiosta, tuoden samalla kulttuuriset vivahteet esiin. Tämänhetkiset yhteiskunnalliset

normimme ja maailmankatsomuksemme heijastuvat siihen, miten yksinkertaistamme luonnon. Kun katsomme luontoa, näemme sen, mitä meidät on opetettu näkemään.

Mortimer-Sandlandsin ja Ericksonin mukaan queer-ekologia perustuu normatiivisen diskurssin hylkäämiseen, joka asettaa queerin ”luontoa vastaan”. Queer-ekologia antaa meille mahdollisuuden tarkastella uudelleen, mitä ihmiskunta hyväksyy ”luonnolliseksi” hämärtäen luonnon ja kulttuurin välisiä rajoja. (Simmons 2023, 21.) Harawayn teoriassa, joka kuvaa lajien kietoutumista ekosysteemin sisällä, näiden rajojen hämartyminen ilmenee kirjaimellisesti. Me olemme syntyneet ja elämme elämäämme lajienvälisesti, tiedostamatta, miten esimerkiksi bakteerit rakentavat immunitettiamme, jopa identiteettiämme, luovat jotakin jota pidämme ”minänä”. Hänen mukaansa maan asukkaat eivät ole koskaan yksin. Hän kirjoittaa tutkijasta, joka tutkii prosesseja, joita nimittää autopoieettisiksi. Autopoieettisessa prosessissa bakteerit, arkit ja arkkeliöt fuusioituivat ennen nisäkkäiden syntyä ja loivat yhdessä monimutkaisen solun, jonka tuma oli täynnä DNA:sta ja proteiineista koostuvia kierteisiä kromosomeja (Haraway 2016, 58). Meidän alkuperämme on muodostunut eri eliölajien fuusioitumisesta, ja kuka tietää, miksi me tulevaisuudessa muodostumme, mutta yksin se ei tapahdu, olemme kokoelma muita. Harawayn mukaan (2016, 58) emme luo itseämme, emme ole omavaraisia, emmekä ole itseorganisoituvia.

Staying with the Trouble (2016) -kirjan ”lukuohjeessa” Haraway ehdottaa, että tutkimus voisi kehittyä kuten naruleikki, *string figure play*, toiminnan ja ajattelun langoilla. Naruleikkejä leikittiin lapsena, niiden solmimista opittiin kädestä käteen muilta lapsilta. Naapurin lapsen käsissä narulenkistä muodostui kuvioita: silta, josta lenkkejä ja sormia muuttamalla syntyi Eiffel-torni ja edelleen kahvikuppi. Joskus syntyi vahingossa uusia hienoja kuvioita. Harawayn (2016, 15) mukaan välittämällä tärkeitä yhteyksiä, kertomalla tarinoita käsi kädeltä naruhaamoja voivat muodostaa monet, kaikenlaisilla raajoilla, kunhan hyväksymisen rytmi pysyy. Hän kirjoittaa miten naruleikit ovat kulkeutuneet kädestä käteen, aikakaudesta ja maasta toiseen, kuviot ovat sidottu yhteen käden ja aivojen, *tekemisen ja ajattelun* langoilla; pelaaminen on kuvioiden antamista ja

vastaanottamista, lankojen pudottamista ja epäonnistumista, mutta joskus jonkin toimivan, johdonmukaisen ja ehkä jopa kauniin löytämistä, jota ei ollut ennen Hän viittaa ”kaikenlaisilla raajoilla” eläimiin ja muihin ei-ihmisiin; miten meidän maailmamme kietoutuu ja muuntuu yhteyksien avulla, esimerkiksi sienirihmas-
tojen ja puiden yhteistyön, mustekalojen ja bakteerien tai ihmisen ja kyyhkyn yhteisen historian kautta (Haraway 2016, 10–15).

2.1.1 Antroposeeni vai kapitaloseeni?

Ihmisen toimet ovat peruuttamattomasti muuttaneet planeettaa. Ihmisen toiminnan vaikutus maapalloon on geologisesti tarkastellen samassa mittaluokassa asteroidien törmäysten, tulivuoren purkausten ja mannerlaattojen liikkeiden kanssa. Geologit näkevät ihmisen toiminnan tuottamat muutokset planeetan kivihässä. Aikakaudestamme, nykyisestä luonnontuhon ja ilmastokatastrofin aikakaudesta, käytetään laajasti nimitystä antroposeeni (kreikan *anthropos*, ihminen) erotuksena holoseenistä, joka alkoi 9600 eaa. (Vadén 2017.) Harawayn mukaan ilmastonmuutos ei ole väijäämätön ulkoa tuleva uhka vaan liittyy monisyisesti ihmisten epäeettiseen toimintaan. Elämme aikakautta, joka on enemmän kuin pelkkä ilmastonmuutos, se on myös kemiallisten myrkkujen, saasteiden, kaivostoiminnan, jokien ja järvien ehtymisen, ekosysteemien köyhtymisen, lajien ja ihmisten massakuolemien toisiinsa liittyvien uhkaavien mallien romah-
tamista, joka johtaa järjestelmien romahtamiseen. (Haraway 2016, 100.) Antroposeeni diskurssi viittaa käsitykseen, että kaikki ihmiset ovat lajina vastuussa nykyisestä maailmanlaajuisesta ekologisesta kriisistä, mikä ei suinkaan pidä paikkaansa (mm. Vadén 2017; Haraway 2016). Ihmisen historia planeetalla on pitkä, mutta ekokriisi on kehittynyt 200 vuoden sisällä kolonialismin ja kapitalismin seurauksena. Siksi ajatellaan, että kapitaloseeni olisi parempi nimitys ajankaksolle. Imperialismin ja kapitalismin seurauksena vauraiden länsimaiden hyvinvointi ja talouskasvu ovat perustuneet sortoon ja ympäristötuhoihin teollisuusmaiden ulkopuolella. Ikonista kuvastoa kapitaloseenistä ovat mannerjäätikön sulaminen pohjoisnavalla ja nääntyvät jääkarhut. Harawayn mukaan kapitaloseenin narratiivissa on vahvana ajatus, että ihmiset ovat luoneet luontokadon

ja ilmastonmuutoksen, katastrofin, jonka vain ihminen tieteen avulla voi ratkaista. Haraway (2016, 47–48) kirjoittaa, että emme tarvitse determinististä sankitarinaa, joka luo kyynisyyttä. Tarina Species Manista antroposeenin agenttina on naurettava toisto suuresta fallisesta, ihmiskeskeisestä seikkailusta. Autopoeettinen itseään tekevä ihminen (mies) kaatuu, tällä kertaa traagisessa järjestelmävirheessä, joka muuttaa monimuotoiset ekosysteemit käänteisiksi aavikoiksi, limaiseksi matoksi pistäviä meduusoita.

Harawayn mukaan antroposeenin kausi kuvaa ihmisten ja muiden otusten turvapaikan ja aikakauden tuhoamista. ”*Right now, the Earth is full of refugees, human and not, without refuge.*” (Haraway 2016, 100.) Maapallon lajit ovat liikkeessä, joko pakenemassa tai katoamassa elinolosuhteiden muuttuessa tai hävitessä kokonaan. Hän ajattelee, että meidän on tehtävä antroposeenista niin lyhyt ja ohut aikakausi, kuin mahdollista ja kultivoida yhdessä kaikin mahdollisin tavoin sellaisia tulevia aikakausia planeetalla, jotka luovat siitä kaikille lajeille turvapaikan. (Haraway 2016, 100.) Haraway kutsuu menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaa Chtulucene-kaudeksi, koska tarvitsemme tarinoita ja teorioita, jotka ovat juuri tarpeeksi suuria kootakseen yhteen kompleksisuuden, pitääkseen reunat auki ja ahneena yllättäville uusille ja vanhoille yhteyksille. (Haraway 2016, 101.) Monimuotoisuus viittaa ei-binääriseen moninaisuuteen. Chtulucene-kaudella meidän on huomioitava, että olemassaolomme on kietoutunut muihin maapallon olomuotoihin. (Haraway 2016, 102.)

Antroposeenikauden diskurssit tunnustavat, että pitkään olleet rajat luonnon ja kulttuurin välillä ovat murtumassa ja että se ei ole enää ”me vastaan luonto”. Ensi näkemältä termi sekä ratkaisee illuusion ihmisen ontologisesta erottamisesta luonnosta että antaa ihmisille mahdollisuuden pohtia globaalin vaikutuksensa laajuutta ja vakavuutta. Antroposeeni saattaa olla käännekohta, jossa ei-inhimillinen maailma todistaa lopullisesti, kuinka epäonnistunut ihmisen heteronormatiivinen fantasia hallinnasta, järjestyksestä, kuluttamisesta ja lisääntymisestä todella on. (Harris & Holman Jones 2019, 86.) Antroposeeni näyttää palauttavan ihmisen luontoon vain nostaakseen hänet sen yläpuolelle instrumentaalista järkeä edistävänä tekijänä. Sellainen diskurssi vetoaa planeetan

hallitsijuuteen, asiantuntijoiden hallintaan ja kritiikittömään teknologian omaksumisen ideaan ja ohjeisiin. Nämä diskurssit myös legitimoivat laajamittaiset interventiot maapallon toimintaan, kuten geotekniikan ja muut epädemokraattiset, teknofiiliset ja teknodeterministiset lähestymistavat. (Kagan 2020, 276.)

Nature-lehdessä julkaistussa tutkimuksessa, jossa tutkittiin arvokeskistä suhtautumista luontoon, useat asiantuntijat tulivat siihen tulokseen, että markkina- ja talouslähtöiset arvot suuntaavat taloudellista ja poliittista päätöksentekoa. Luonnon aliarvostus nähtiin syynä ympäristökriisiin. (Unai Pascual & Balvanera ym. 2023). Yhtäältä globaalisti tiedostetaan planeetan tila, mutta paikallisesti, maa-kohtaisesti, kansainvälisiä luonnonsuojelusäädöksiä tulkitaan taloudenhoitajan ja insinöörin intresseillä. Lainsäädännössä, EU:n direktiivissä samoin kuin Helsingin kaupungin omissa strategioissa, mainitaan luonnon monimuotoisuuden säilyminen elinehtona ihmisille. Kaupunkimetsän ympärillä käytävä keskustelu sivuuttaa metsän ekosysteeminä, puhutaan puista, puhutaan taloudesta, kuinka monta asukasta saadaan kaavoitetulle alueelle, lasketaan kuinka paljon kaupunki menettää tuloja, jos metsää suojellaan. Rakentamisen alta tuhottuja ekosysteemin kuolonuhreja ei lasketa rahassa, niille ei ole arvioitu hintaa. Eskosen (2023) mukaan Suomi on ehtinyt tehdä talousarvion metsistään ennen kuin suojelun kriteerit ja niitä arvioivien tutkijoiden työ on valmis, vaikka EU vaatii, että monimuotoiset metsät suojellaan tieteeseen perustuen. Suojelukriteereistä on tehty niin kireät, että kriteerit täyttävää luonnontilaista metsää ei juurikaan enää löydy.

2.1.2 Pysytään ongelmissa

Ihminen on kokonainen elinympäristö, jossa elää valtavasti mikrobeja, bakteereja, viruksia, hiivoja, sieniä ja alkueläimiä. Ihminen ei voi elää ilman seuralajilajejaan. Tällaista ison nisäkkään ja siinä elävän mikrobisyhteisön yhteistä ekosysteemiä kutsutaan holobiontiksi. (Elonen 2022.) Haraway kirjoittaa monisoluisista eläimistä: jokainen elävä olento on ilmaantunut ja pysynyt elossa, kylvänyt ja kapaloitunut bakteereissa ja arkeissa. Mikään ei ole steriiliä. Todellisuus on hirveä vaara, elämän perusasia ja mahdollisuus uusien otusten

muodostumiseen. (Haraway 2016, 65.) Nykyään tiedetään laajasti, että mikrobit vaikuttavat suotuisasti mm. immuniteetin kehittymiseen, hyvinvointiin ja terveyteen. Kaupungeissa ihmisen ihon, limakalvojen ja suoliston mikrobiomi on yksipuolinen. Köyhtyvä luonto heikentää myös ihmistä. (Elonen 2022.) Haraway lainaa tukija Kingin sanoja, että bakteerien ja eläinten esi-isien ymmärtäminen voi auttaa selittämään lukemattomia tapoja, joilla bakteerit muokkaavat nykyaikaisen eläinten biologiaa, mukaan lukien me itse. (Haraway 2016, 65.) Meillä on runsaasti osittaisia yhteyksiä seuralajeihin. Seuralajien toimintaa ovat nälkä, syöminen, ja osittainen ruuansulatus, osittainen assimilointuminen, sulautuminen enemmistöön ja osittainen muuntuminen. (Haraway 2016, 65.)

Haraway kirjoittaa lajienvälisestä elämästä ja maailmasta, jossa orkidea ja mehiläispölyttäjä muodostuvat keskenään sekä hyönteisten, orkideoiden ja tiedemiesten kohtaamisista, joiden kautta löytyy avauksia lajien välisen läheisyyden ja hienovaraisten ehdotusten ekologiaan. Ekologinen teoria ottaa vakavasti organismien käytännöt, niiden keksinnöt ja kokeilut, jotka luovat lajienvälistä elämää ja maailmoja. Affektiivinen ekologia huomioi luovuuden ja uteliaisuuden, jotka luonnehtivat kaikenlaisten toimijoiden, ei vain ihmisten, kokemuksellisia elämänmuotoja. (Haraway 2016, 68.) Haraway kysyy (2016, 69) Mitä meille tapahtuu, kun elämäämme elintärkeästi osallistuva kumppanuuslaji katoaa? Mitä tapahtuu, kun holobionit murentuvat?

Haraway (2016, 71–72) kirjoittaa, että jokainen organismi on tapaus viattomasta, riskialttiista ja sitoutuneesta osallistumisesta toistensa elämään. Nämä tieteen ja taiteen maailmat ovat holobioneja, holoentteja, joissa tieteilijät, taiteilijat, tavalliset yhteisön jäsenet ja ei-ihmiset kietoutuvat toistensa projekteihin, toistensa elämään. He tulevat tarvitsemaan toisiaan monin eri tavoin, intohimoi- sesti, ruumiillisesti, merkityksellisin tavoin.

Ajattelen, että kietoutuminen ja monimuotoisuus ulottuu myös tieteeseen ja erityisesti taiteeseen. Tutkimuksessani metsän olemassaolon oikeutuksesta, monimuotoisuus rinnastuu kamppailuun diverteettisen, taiteellisen toiminnan olemassaolon oikeutuksesta. Ilman ruohonjuuritason ja alakulttuurin nimettömiä taiteen tekijöitä, ei olisi legitimoituja, suuren yleisön tuntemia teoksia ja taiteilijoita.

Haraway käyttää termiä sympoieesi ja selittää sen näin: "Sympoiesis is a simple word; it means making-with." (Haraway 2016, 58.) Me suhtaudumme, tiedämme, ajattelemme maailmamme ja kerromme tarinoita muiden tarinoiden, maailmojen, tietojen, ajatusten ja kaipausten kautta ja niiden kanssa. Samoin tekevät kaikki muut Terran eläimet kaikessa monimuotoisuudessaan. (Haraway 2016, 97.)

Harawayn mukaan me olemme kaikki kompostia, jatkuvassa käymisen tilassa. Hän korostaa ajattelun ja järjestelmien uusimisen tarvetta jatkuvana prosessina, joka on sekä tuottavaa että rappeuttavaa. Kompostoimalla ei aloiteta kaikkea alusta vaan tästä missä nyt ollaan. (Haraway 2016, 98.)

Seymor näkee luonnonsuojeluun vetoamisessa myös vaaran, sillä homofobia on vahvana siellä, missä rasismi, nationalismi, kolonialismi ja patriarkaatti kuokostaa. Ympäristönsuojelu voi olla valepuku, jonka varjolla sekä ympäristön tuhoaminen että sosiaalinen sorto, kuten vaikka homofobia, oikeutetaan. (Seymor 2013, 9–10.) Ekofasistisessa ajattelussa ilmastonmuutoksen syynä pidetään etenkin kehittyvien maiden väestönkasvua. Ekofasismilla viitataan totalitaristiseen hallintojärjestelmään, jolla halutaan rajoittaa tai vähentää ihmisten määrää asettamalla luonto etusijalle. Ekofasistinen väittämä on, että ihmisiä on maailmassa enemmän kuin luonto jaksaa kantaa. Tutkijoiden mukaan laitoikeisto on viime vuosina käyttänyt retoriikkaa, jossa maahanmuuttovastaisuutta perustellaan luonnonsuojelulla. (Suutari 2023.) Oikeisto on toisaalta nimittänyt ympäristönsuojelijoita ekofasisteiksi. Elinkeinon rajoittaminen nähdään ekofasismina, koska siinä rajoitetaan ihmisen toimia. (Suutari 2023.)

Haraway on huolissaan maapallon kantokyvystä, hän kehottaa ihmiskuntaa välttämään lisääntymistä, mutta luomaan sukulaisuutta. Hän kehottaa uudenlaiseen tapaan ajatella perhe- ja sukulaisuussuhteita: "make-with - become-with, compose-with-the earth-bound." (Haraway 2016, 103.) Hän vaatii, että meidän täytyy kuvitella uusia tulevaisuuksia teorian, toiminnan ja yhteistyön kautta ei-inhimillisten toisten kanssa. Vain sukulaisuuden luomisen kautta voimme harjoittaa myötätuntoista yhteistyötä, jota planeetan ekosysteemi nyt vaatii. Baradin (2015) mukaan queer-sukulaisuudesta tulee ekologia, verkosto, joka ulottuu

paljon LGBTIQ-ihmisten välisten suhteiden ulkopuolelle. Vaikka heteronormatiiviset ja teolliset kompleksit pyrkivät hävittämään kaikki queer-aiheet ja käytännöt, queer-sukulaisuus, olisi uudenlainen malli, uusi sosiaalinen sopimus ihmisten ja ei-ihmisten välillä. Queerin ymmärrys voi johtaa meidät luonnon luonnolliseen ajattomaan omituisuuteen. (Harris & Holman Jones 2019, 100.)

2.1.3 Maaemo vai rakastaja?

Vancouverilainen taiteilija ja seksuaalikasvattaja Caffyn Kelley toteuttaa artistista performanssia maan elementtien kanssa. Performanssi on humoristinen, aistillinen ja seksiposiitivinen. Hän sanoo, että ei pidä maata äitinä (Mother Earth) vaan rakastajana. Hänen mielestään homoseksuaalien ja queerien täytyy tuoda erityinen herkkyys luonnon kokemiseen; heitä on inhattu luonnottomina ja vuorotellen tuomittu eläimellisiksi ja primitiivisiksi ja toisaalta luonnottomana kasvaneiksi sivilisaation oudoiksi hedelmiksi. Kelley mukaan luonnolla ei ole ajatonta olemusta, joka olisi erillään ihmisen kokemuksesta tai näkökulmasta. Queer on tapa valita radikaali avoimuus kiinteän identiteetin sijaan. (Kagan 2020, 268.)

Queer-ekologia välttää antroposentrisen, ihmiskeskeisen identiteetin ja identifioinnin, mukaan lukien lajien, sukupuolen, rodun ja lajien määritelmät ja antaa meille mahdollisuuden valita sen sijaan monimuotoisuuden, joustavuuden ja keskinäisen yhteyden. (Kagan 2020, 269.) Performanssitaiteilija Kelley pitää aistien ja herkkyyden kehittämistä ympäristöä kohtaan ruumiillisen oppimisen ja ruumiillistuneen tiedon muotona, joka avaa ihmistä monimutkaiselle kietoutumiselle ympäristöön. Kelley mukaan keholliset käytännöt antavat meille mahdollisuuden oppia ruumiillisuuden kautta, seksuaalisuuden, sukupuolen tai muuten itselle tai muille uusien alueiden suhteen. Miten käytännöt liittyvät uuteen yhteiskuntajärjestykseen? Kuinka pitkälle ne ylläpitävät status quota, kiihottavat yhteiskunnallista muutosta tai edistävät syvempää yhteiskunnallista muutosta? (Kagan 2020, 273–274.)

2.2 Aktivismien nousu taiteessa

Taiteen tekeminen on aktiivista, teos vaatii arvopohjaa, ajattelua, näkökulmaa ja toimintaa. Usein taiteen tekemiseen liittyy neuvottelua ja päätöksen tekoa, taiteilija tai työryhmä on tekemisissä valtakäsitteiden kanssa. Tavallaan taiteilijan työ on aina oma kannanottonsa yhteiskunnalliseen keskusteluun, riippumatta siitä, onko se taiteilijan tarkoituksena tai ei. Yleisön ja teoksen välillä tapahtuu kuitenkin jotakin, joka ei enää ole taiteilijan kontrollissa. Minulle taiteen tekeminen on luonteeltaan poliittista, vaikka keinot eivät sitä olisi. Pohjimmaisena taiteen tekemisen motiivina on unelma paremmasta maailmasta.

Sholetten mukaan (2022, 11) todistamme nykyhetkessä taiteellisen aktivismin nousua, toisin kuin minään muuna aikana sitten 1960- ja 1970-luvun. Sholette mainitsee viimeaikaiset museointerventiot, näyttelyboikotit, kylttijonot, valtauksset, vastamainokset ja alkuperäistä imitoivat pilkkaavat verkkosivustot, jotka kohdistuvat epäreiluihin työkäytäntöihin, institutionaaliseen rasismiin, siirto- maista tuotuihin museokokoelmiin, taloudellisiin siteisiin museon ja asevalmistajien kesken, fossiilisten polttoaineiden tuottajiin ja kiinteistökeinottelijoihin. Hänen mukaansa yhtä voimakasta on taiteellisen aktivismin nousu, joka tapahtuu taidemaailman institutionaalisten rajojen ulkopuolella. Katuprotesteissa käytetään visuaalista ilmaisua toistettavilla kuvioilla stensiileillä ja taiteellinen ilmaisu näkyy myös bannereissa, grafiikassa, protestiesityksissä, performansseissa, kulkueissa ja nukeissa. Maailmalla pystytetään väliaikaisia vastamuistomerkkejä kaduille. Suomessa Greenpeace pystytti itsekkyyden muistomerkkin vuonna 2010 Helsingin Linnunlauluun. Protestiestetiikkaa on ympäri maailmaa, kaikkialla Kiovasta Palestiinaan. Samaan aikaan valkoisten ylivallan ja kolonialismin muistomerkkejä turmellaan ja niihin merkitään armeijan ja poliisin surmaamien mustien, ruskeiden ja köyhien kansalaisten nimiä. (Sholette 2022, 11–12).

Sholette (2022, 12) kirjoittaa, että ilma vaikuttaa sähköistyneeltä, aktivismin taide ja sen julkisuus täydentää korkeakulttuurin piirissä tapahtuvaa taiteen aktivismia. Yhdellä tasolla aktivistinen taide on yksittäinen puoli sosiaalisesti sitoutuneen, kollektiivisen ja osallistavan taiteen laajemmassa, kiihtyvässä kentässä,

kulttuuri-ilmio, jota voidaan nimittää myös uudeksi genreksi, osallistavaksi, suhteelliseksi, dialogiseksi estetiikaksi ja yhteisön taiteeksi. Hieman yli vuosikymmenessä kaikki nämä muodot ovat siirtyneet taidemaailman marginaaleista keskeisempään näkyvyyteen. Tämän muutoksen myötä nuoremmat taiteilijat, kriitikot, teoreetikot, historioitsijat ja opettajat, mutta myös kansalaisjärjestöt, liikkeet, säätiöt, poliittiset päättäjät sekä muutamat kaupalliset galleriat ja keräilijät ovat valpastuneet. Sholetten mukaan taiteilijoiden vallitseva halu muuttaa käytäntöjään erittäin keskittyneen protestin muotoon on nykytaiteen näkyvin - ja monella tapaa hämmentävin – osatekijä. (Sholette 2022, 12.) Hän jatkaa, että aktivistitaiteilija, sen sijaan, että hän edustaisi vain politiikkaa tai yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta, erottuu vankkumattomasta keskittymisestä agitaatioon ja protestiin taiteellisenä välineenä. Tyypillisesti aktivistitaiteilijat toimivat kollektiivisesti muiden taiteilijoiden kanssa, mutta myös yhteistyössä ”ei-taiteen” poliittisten aktivistien kanssa. (Sholette 2022, 12.) Sholetten mukaan taiteilijan aktivististen käytäntöjen ja aktivistin käytäntöjen välillä on hauras raja. Toisaalta sillä, mitä aktivistitaide on, ei ole mitään yksittäistä manifestia tai määriteltä esteettistä protokollaa, joka johtaisi viralliseen koulukuntaan tai hyväksytyyn kaanoniin. Aktivistista taidetta ei myöskään kerätä eikä esitetä systemaattisesti, muutamia erikoistuneita arkistokokoelmia lukuun ottamatta. (Sholette 2022,13,19.)

Sholette lainaa historioitsija Lucy R. Lippardin ajatusta, että kenties Troijan hevonen oli historiamme ensimmäinen artivistinen teko. (Sholette 2022, 9.) Vaikka aktivistinen taide saattaa näyttää ainutlaatuiselta nykypäivän olosuhteissa, se on kaikkien kulttuuristen ilmiöiden tapaan aikaisempien tapahtumien ja käytäntöjen muovaama, harjoittajat lainaavat tietämättään sen arkistoresursseista tai käyttävät niitä tietoisesti uudelleen. (Sholette 2022, 19.)

2.2.1 Situationistit

Situationistit toimivat vuosina 1957–1972, 15 vuoden ajan. Kansainvälisesti toimivan SI-ryhmän taiteilijat, aktivistit ja teoreetikot osallistuivat diskurssiin, jossa pyrittiin sovittamaan yhteen radikaali taiteellinen avantgarde ja poliittinen avantgarde, joka kääntyi antiautoritäärisen kommunismin, jossa yksilön vapaus on

tärkein päämäärä, perustalle. (Sholette 2022, 22–23.) Ryhmän tunnetuin teoreetikko Guy Debord ymmärsi jälkiteollisen kapitalismin voimana, joka oli nopeasti kehitymässä kaikenkattavaksi hankkeeksi, jonka tarkoituksena oli kolonialisoida ihmisen tietoisuutta käyttämällä *spektaakkeliteollisuutta*: televisiota, elokuvia ja mediaa. (Sholette 2022, 23.) Situationistit tavoittelivat vallankumousta taiteellisen luomisen kautta, jossa luovuus, halu ja nautinto asettuivat tiukan Marxilaisen teorian sijaan yhteiskunnan vapauttamispyrkimykseen kapitalistisesta ”spektaakkeliyhteiskunnasta”. Situationistit hyödynsivät dadan ja surrealismin perintöä, joiden provosoiva tyyli, autenttisuuden vaatimukset ja kaippu autonomisuuteen vietiin situaatioprojektiin. (Sholette 2022, 22–23.)

SI-liike väitti vuonna 1962, että yhteiskunnan yhtenäisyyttä ei voida ymmärtää ilman kaikenkattavaa valaisevaa kritiikkiä vapautetun luovuuden käänteisellä projektilla. (Sholette 2022, 24.) Situationistit korostivat että (kapitalistisen) järjestelmän tavoite on absoluuttinen hallinta ihmisen aistinvaraisuuteen, mukaan lukien visuaaliseen havaintoon, ääntelyyn ja arkkitehtuurissa asuviin tai liikkuviin kehoihin, mutta myös kognitioon sekä tietoisesta tiedostamattoman kokemuksen affektiivisiin ulottuvuuksiin. He ajattelivat sitä esteettisenä ohjelmana, joka on ominaista kehittyneelle kapitalismille. (Sholette 2022, 24.) Ilmeinen ratkaisu tähän hirveään tilaan on sen täydellinen kääntäminen ”vapautetun luovuuden kautta”. Emansipoidun mielikuvituksen estetiikka verrattuna kapitalistisen kulutuksen pseudoemansipatoriseen, muka vapauttavaan kulutukseen. (Sholette 2022, 24.) Situationistit käyttivät kaksoismenettelyä (Détournement) jossa kirjoja, kaupallista taidetta, elokuvia, mainoksia, mainostauluja, sarjakuvastrippejä ja jopa karttoja ohjattiin toimimaan kaupallisia aikeita vastaan. Belgialaisen surrealistisen Les Levres Nues -lehden kannessa oli vuonna 1956 uusi avantgarde käytäntö; mustavalkoinen Ranskan kartta. Tarkemmin tarkasteltuna kaikki Ranskan kaupungit ovat nimetty väärin käyttämällä paikannimiä Ranskasta irtautuneesta siirtomaasta, Algeriasta. Kansi ilmaisi solidaarisuutta Ranskasta aiemmin itsenäisyytensä julistaneelle Algerian vapauttaneelle vastarinnalle. (Sholette 2022, 30.)

Vuosien varrella SI:n perintö, sen tekniikat ja ohjelmat ajelehtivat ympäri maailmaa. Vankka tieto liikkeen toiminnasta pysyi hajanaisena ja epätasaisena vuosikymmeniä, kunnes 1960-luvun ”Great Refusal” muuttui 1970-luvulla Sex Pistolsin ”No Future”-nihilismiksi. Tämä näkyi underground-elokuvissa, punkmusiikissa, tee-se-itse-visuaalisuudessa, jossa käytettiin leikattuja ja liimattuja kuvia ja tekstejä levyn kansissa tai omakustanteisissa lehdissä, zineissä. Siihen lisää vielä kaksi vuosikymmentä, niin SI:n käytännöt détournement ja dérive, uppoutuva kävely kaupunkitiloissa ilmestyivät uudelleen Taktisen Median (TM) käytäntöinä, digitaaliset taiteilijat osallistuivat verkkokaappauksiin, kulttuurihäirintään ja julkisiin interventioihin. (Sholette 2022, 30.)

Poliittista taidetta ja aktivistisia menetelmiä käsiteltäessä ei voi sivuuttaa situationistien perintöä. Situationistit kannustivat jokaista ottamaan julkisen kaupunkitilan haltuun, vaeltamaan ilman päämäärää, oleskelemaan ja käyttämään tilaa luovasti. Metsähenki-prosessisin aikana löytynyt käytäntö oleskella metsässä ja pyrkiä liikkumaan luonnon herättämien impulssien mukaan vapaasti pohjaa dérive-menetelmään. Dérive, harhailu kaupunkitilassa, on minulle tuttu SI-menetelmä Meiju Niskalan kaupunkitaide-kurssilta. Kurssilla menimme situationistien esimerkin mukaisesti kaupunkitilaan, valmistimme sooloja ja interventioita arkisiin paikkoihin, metroihin, kauppakeskuksiin ja omaan asumisympäristöön. Pidimme kylttiperformansseja kaupunkitilassa, lausuimme manifesteja ja teimme performatiivisia, kanta-aottavia ekskursioita Helsingin keskustaan. Globaalisti levinneet menetelmät Guerilla Gardening, Free Hugs ja flashmob voidaan nähdä esimerkkeinä situationistien perinnöstä nykyhetkessä. SI:n vaikutus näkyi Suomessa lokakuussa 2023, kun opiskelijat ja henkilöstö julistivat Helsingin Yliopiston ja Taideyliopistot vallatuksi vastustaakseen hallituksen leikkauksia opintorahaan. Myös ympäristöliikkeillä, Greenpeacella ja Elokapiinalla on omat vapaaehtoisten aktivistisen vaikuttamisen ryhmänsä. Aktivistisessa toiminnassa on käytössä performatiivisia menetelmiä, mm. näyttävät kulkueet tai jättiläisnuket.

2.2.2 Taide on politiikkaa

Taide on aina myös politiikkaa, kiteyttää näyttelijä Seidi Haarla. Taide on hänestä ”kauneimmillaan kuin hengellisyys ja luonto: se raivaa tyhjää tilaa maailmaan, lähestyy elämän arvaamattomia reunoja ja tuntematonta. Taide on parhaimmillaan silloin, kun se rikkoo jotakin ja samalla kasvattaa rikkoutuneeseen kohtaan jotain uutta.” (Alander 2011.)

Kiinan presidentti Xi Jinping julisti vuonna 2018 Hong Kongin kaduilla itsenäisyyttä vaatineille mielenosoittajille, että kaikki heidän yrityksensä päättyvät murskattuihin ruumiisiin ja särkyneisiin luihin. Belgialainen koreografi Jan Martens nimesi tanssiteoksensa presidentin väkivaltaisen puheen mukaan. Teos tutkii koreografian mukaan aktivismin, kansanliikkeiden ja yhteisöllisen vastarinnan eri muodoissa ilmenevää voimaa. Koreografi toivoo, että yleisö saa esityksestä voimaa poiketa valtavirrasta ja vetää väkivallalle rajan: *tämä on liikaa*. (Vainio 2023.)

Suomalaisista tanssitaiteilijoista kantaa ottavia tekijöitä ovat mm. valtionpalkinnolla palkittu Sonya Lindfors, joka tutkii teoksissaan valta-asetelmia, valkoisuuden dominanssia ja rasismia (Järvenpää 2016) sekä Janina Rajakangas, joka teoksillaan pyrkii purkamaan patriarkaattia (Säkö 2021). Tuomalla näyttämölle uusia ja normista poikkeavia teoksia ja esiintyjä taiteilijat voivat vaikuttaa myös siihen, millaista heidän yleisönsä on. Edellä mainitut taiteilijat tuovat näyttämölle eri taustoista tulevia, eri ikäisiä ja kokoisia tanssijoita. Martens näkee taiteilijan mahdollisuutena muokata myös yleisön koostumusta, sillä tuomalla erilaisia tanssijoita näyttämölle kenties myös yleisö monipuolistuu. (Vainio 2023.) Rajakangaan esiintyjinä on ollut teinejä, vanhuksia ja neurodivergenttejä tanssijoita. Martens sanoo, että on taisteltava yhdessä samojen asioiden puolesta yhä uudelleen, uudelleen ja taas uudelleen. Oli kyse sitten ihmisoikeuksista, abortin laillistamisesta tai luonnonsuojelusta, taistelu on kestänyt jo vuosikymmeniä. (Vainio 2023.)

3 Kaupunkimetsä

Yli puolet maailman väestöstä asuu kaupungeissa, ja kaupunkilaisten määrä kasvaa koko ajan. Kaupunkien vetovoima on työpaikoissa, kulttuurissa ja muissa ihmisissä. Ihminen hakeutuu muiden yhteyteen, laumaeläin kun on. Suvaitsevaisuus on yksi kaupunkien vetovoimatekijöistä, suuressa joukossa on helpompi olla erilainen. (Saarikivi 2020, 164.) Kaupungeissa on puistoja ja luontoa, jota jokainen voi käyttää virkistäytymiseen. Saksassa suunniteltiin 1800-luvulla tavalliselle kansalle tarkoitettuja puistoja vastineeksi ruhtinaiden ja porvarien yksityisille puutarhoille. Samaan aikaan Ruotsin työväenliike esitti, kuinka työväki kaipaa luonnon helmaan palautumaan pitkistä ja raskaista työpäivistä. Suomessa ensimmäiset kansanpuistot olivat Seurasaari ja Korkeasaari Helsingissä. Kaupunkien puistot ja metsät julkisena tilana ovat Suomessa melko uusi ilmiö, mutta niiden merkitys tasa-arvoa lisäävänä tekijänä ja vähävaraistenkin ihmisten elämän laadun kohottajana tiedostettiin jo 1800-luvulla. (Kanninen 2022, 33–35.)

Kuudes sukupuuttoaalto on meneillään, ja maapallon luonnon monimuotoisuus hupenee hälyttävää vauhtia. Luonnon monimuotoisuuden, biodiversiteetin, köyhtyminen on olennainen osa muita ympäristöongelmia. Ihminen on osa luontoa ja täysin siitä riippuvainen, siten biodiversiteettikriisi on ihmiskunnan kohtalon kysymys. (Saarikivi 2020, 164–165). Maailman luonnonvarain instituutin (World Resources Institute) mukaan maailmasta katoaa metsää kymmenen jalkapallokentän verran joka minuutti. (Eurooppa-neuvosto 2023). Etelä-Suomen sanomat otsikoi vuonna 2018, että Suomesta katoaa 20 000 jalkapallokentällistä metsää vuodessa rakentamisen tieltä. (Nieminen 2018). Saarikivi (2020, 164–165) kirjoittaa, että biodiversiteetin köyhtyminen on ihmisen itsensä aiheuttama, joten tilanteen korjaamisen tulisi olla kaikkien ihmisten velvollisuus. Kaupungeilla ja niiden asukkailla on tärkeä asema biodiversiteettikriisin hoitamisessa.

Vietin lapsuuteni 1970-luvulla kaupungin laidalle rakennetussa lähiössä. Ympäristöllä oli metsää ja vanhan kartanomiljöön raunioita, nämä paikat kiehtoivat eniten

meitä lapsia. Vanhassa metsässä ja puron varren pajukoissa eleli metsäjänis, lumikko, satakieliä ja sammakoita. Saarikivi (2020) kirjoittaa, että kaupunkiluonnosta ovat kadonneet mm. töyhtötaiset, sammakot, matelijat, metsäjänikset, kissankäpälä, varpuset ja suopursu. Laajoja saalistusalueita vaativat kookkaat pedot eivät pärjää pirstalemaisessa kaupunkiympäristössä. Ihmiset eivät myöskään pidä näiden lajien läsnäolosta. Jos kaupunkielämä osoittautuu mahdottomaksi, lajeilla on vaihtoehtoina muuttaa pois tai kuolla. (Saarikivi 2020, 169–172.)

3.1 Urbanit lajit

Kaupunkien keskustoista löytyy samankaltaisia kasvi- ja eläinlajeja ympäri maailman: varislintuja, puluja, varpusia, ehkä lokkeja. Kaupunkiluonnolle on tyypillistä tulokas- ja vieraslajien korkea määrä. Ihmisten ja tavaroiden liikkuvuus mahdollistaa eliölajien siirtymisen paikasta toiseen sekä tahallisesti että tahattomasti. Runsasta biodiversiteettiä löytyy myös yllättävästi kaupunkiympäristöstä: kaatopaikoilta, joutomailta ja esikaupunkialueilta. Kasveista osa on tarkoituksella tuotuja ravinto- tai lääkekasveja, osa salamatkustajina tulleita rikkakasveja. (Saarikivi 2020, 165–167.)

Monimuotoinen kasvillisuus houkuttelee paikalle monimuotoisen hyönteislajiston, hyönteisten perässä tulevat ketterästi liikkuvat linnut. Saarikivi esittää, että Helsingin tuhannesta kasvilajista noin 60 prosenttia on tulokaslajeja. Ihminen suosii avointa ja hoidettua maisemaa, jossa aurinko pääsee lämmittämään maan pintaa. Näin syntyy Suomessa luonnontilaisena harvinaisesti esiintyviä avoimia alueita. Näiden alueiden lämpimämpi mikroilmasto tekee niistä uusille lajeille helpon asettua. Urbanit lajit sietävät toistensa läsnäoloa ja tekevät tarvittaessa yhteistyötä jopa eri lajien välillä. Ne ovat kaikkiruokaisia, ne hyödyntävät pesän rakentamiseen kekseliäästi resursseja, joita on tarjolla. Kaupungeissa pulut, lokit, naakat, rastaat ja hanhet pesivät suurissa parvissa, joissa petoja on helppo pitää silmällä ja viestintä toimii. (Saarikivi 2020, 168–169.)

Biodiversiteetti ei ole luonnon laadun mittari. Vain harvat lajit ovat sopeutuneet vanhan metsän elinympäristöön ja olosuhteisiin. Vanhan metsän elinympäristön synty kestää, ja sopeutuminen olosuhteisiin kestää vielä kauemmin. Vanhoja metsiä ja niihin sopeutuneita lajeja on vähän, ne ovat erityisen suojelun tarpeessa. Muihin Etelä-Suomen metsiin verrattuna kaupungista löytyy yllättäen joitain vanhoja metsäalueita, sillä pienet metsäalueet ovat säästyneet talousmetsien hakkuilta. Kaupunkiluonnon häviäjät ovat paikkauskollisia, hidasliikkeisiä ja ravinnonkäytöltään sekä elintavoiltaan erikoistuneita. (Saarikivi 2020, 171.)

3.2 Kaupungin kasvupaineet uhkaavat lähiluontoa

Helsingin kaupungin yleiskaava laaditaan noin kymmenen vuoden välein. Yleiskaava on pitkän aikavälin maankäytön suunnitelma, jolla ohjataan kaupungin rakentamista. Yleiskaava vaikuttaa siihen, millainen Helsinki on vuosikymmenten kuluttua. Nykyinen yleiskaava on laadittu vuonna 2016. Helsinki laatii valtuustokausittain AM-raportin, eli Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelman, joka seuraa asumisen suunnittelua Helsingissä. (AM-ohjelma 2020.)

YLE uutisoi (Valtanen 2022) kaupungin asunto-ohjelmapäällikön haastatteluun pohjautuen, että Helsinki on onnistunut ylittämään asuntorakentamisen kokonaistavoitteensa kahtena peräkkäisenä vuonna: ylitetty tavoite on 7000 asuntoa vuodessa, ja sitä nostetaan ensi vuodelle 8000 asuntoon vuodessa.

Helsingissä on rakenteilla yli 10 000 asuntoa. Helsingin kaupungin asunto-ohjelmapäällikkö näkee, että täydennysrakentaminen koko kaupungin alueella on jatkossakin yksi AM-ohjelman keskeisimmistä keinoista ehkäistä segregatiota. Helsingin asunto-ohjelmapäällikön mukaan uusia vuokra-asuntoja rakennettiin viime vuonna paljon, mutta niin kutsuttuja kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja vain 16 prosenttia koko tuotannosta. Sääntelemättömien omistus- ja vuokra-asuntojen eli markkinaehtoisten asuntojen tavoite oli 45 prosenttia, mutta niitä valmistui 66 prosenttia. Tähän syynä on hänen mukaansa rakentajien kiinnostuksen

vaihtelut: kovan kysynnän aikana rakentajilla on vähemmän kiinnostusta tehdä säänneltyä tuotantoa. (Valtanen 2022.) Edellisestä kommentista voi saada sellaisen käsityksen, että kaupungin segregaaation torjuminen riippuu *rakennuttajien kiinnostuksesta*.

Jaana Kanninen (2022) ajoittaa asukkaiden ja kaupungin väliset luontoa koskevat konfliktit vuoteen 2016, jolloin Helsingin silloinen kaupunkisuunnittelulautakunta valitsi yleiskaavan pohjaoletukseksi nopean kasvun ennusteen. Ennusteen mukaan vuonna 2050 Helsingissä asuu 860 000 eli 260 000 asukasta enemmän kuin kaavan laadinnan aikaan. Yleiskaavan mukaan pääkaupunkiseutu kasvaisi jopa 600 000 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä. Kannisen mukaan päätös oli poliittinen ja se sinetöi valtavan rakennusbuumin. Kesken rakennusbuumin tulivat koronapandemia ja etätyöt, sekä oppilaitosten etäopetus ja muuttoliike alkoi suuntautua enemmän kehyskuntiin. (Kanninen & Seppo 2022,13.)

Muuttotappiolla ei ole vaikutusta asuntotuotannon uudelleen arviointiin: koronavuoden 2021 jälkipuoliskolla Helsingin muuttotappio oli lähes 3500 asukasta. Helsingin muuttotappio ei ole kaupungin asunto-ohjelmapäällikön mukaan syy tinkiä tavoitteesta, vaan Helsinki on nostamassa AM-ohjelmansa ja strategiansa mukaisesti tuotantotavoitteen nykyisestä 7000 asunnosta 8000 uuteen asuntoon vuodesta 2023 lähtien. (Valtanen 2022.)

Helsingin kaupunkisuunnittelussa uskotaan, että asuinalueita tiivistämällä ja rakentamalla mahdollisimman korkeita rakennuksia tehostetaan kaupungin ekologisuutta vähentämällä liikennepäästöjä. Kannisen (2022,11) mukaan ilmastonmuutoksen kannalta kaupungin päästöt muodostuvat kuitenkin muustakin kuin liikenteestä ja asumisesta. Hän kirjoittaa, että asiantuntijoiden mukaan tuoreimmat tutkimukset osoittavat, että kaikkein tiiviimmin rakennettujen alueiden asukkaat tuottavat eniten kasvihuonekaasuja. Asuinalueen tiiviys ei vähennä ilmastopäästöjä vaan päinvastoin, sillä väljemmin rakennetuilla alueilla on saatu päästöjä alas muun muassa maalämmön ja erilaisten ilmalämpöpumppujen avulla. (Kanninen 2022, 11–16.)

Kanninen näkee, että kestävän kehityksen periaatteet ovat tulleet liian hitaasti arkkitehtikoulutukseen, kaavoitukseen ja kaupungin mittakaavan suunnitteluun. Hänen mielestään ilmastokatastrofin ja luontotuhon keskellä kaupunkisuunnittelua ei voi tehdä enää vanhalla reseptillä. Hän esittelee arkkitehti Olli Hakasen käsitteen *Maanpinnan kiertotalous*, jossa asuntokehitys ohjataan niihin puitteisiin, jotka rakentamisella on jo vallattu luonnolta. Uutta kerrosalaa saadaan esimerkiksi muuttamalla liiketiloja asunnoiksi ja rakentamalla leveiden liikenneväylien päälle tai muutoin jo asfaltoiduille alueille. Hakasen visioissa uudenlainen, luovempi tapa käsitellä liikkumista vapauttaisi valtavia alueita rakentamiselle, kun liikenneväylien alle ja moottoriväylien ajokaistoille voitaisiin rakentaa miljoonia kerrosneliömetrejä asuntoja. Tämä vaatisi Hakasen mukaan ihmisiä siirtymään uudistettuun, kattavaan joukkoliikenteeseen, jolloin laajoja moottoreita tarvittaisiin vähemmän, jos ollenkaan. (Kanninen 2022, 11, 237.)

3.3 Metsän suotuisat vaikutukset

Luonto lohduttaa ja hellii aisteja. Metsässä oleskelun suotuisasta vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin on lukuisia kansainvälisiäkin tutkimuksia. Metsä vaikuttaa suotuisasti ihmisen psyykeen ja fysiikkaan: metsässä olo rauhoittaa, kohentaa mielialaa ja laskee verenpainetta. Metsän äänet ja tuoksut laskevat stressiä ja metsän mikrobit suojaavat lasta hengitystietulehduksilta, diabetekselta ja allergioilta. Erityisesti vanhat metsät vaikuttavat ihmiseen siten, että ne käynnistävät aivoissa suotuisia vaikutuksia. (Kanninen & Seppo 2022, 56–57). Näiden positiivisten tulosten perusteella toivoisi kaupungin torjuvan sosiaalista eriarvoisuutta suojelemalla kaupunkimetsiä laajassa mittakaavassa.

Metsä vaikuttaa myös syvemmillä tasoilla. Virolainen kirjailija Valdur Mikita kirjoittaa novellikokoelmassaan Kantarellin kuuntelemisen taito ugrilaisesta luontosuhteesta, joka on moniulotteinen. Hänen mukaansa ”luontoelämyksellisyys on tyypillistä vanhalle kulttuurille, jonka modernit kansat ovat unohtaneet. Itämerensuomalaiselle luonto edustaa kaikkea elävää: maata, ilmaa, kieltä ja kulttuuria.” (Mikita 2017, 27.) Mikitan mukaan olemme perineet tämän ajattelutavan vanhalta kansalta, eikä meidän luontokokemuksemme ole hänen mukaansa

modernisoitunut. Mikitan mielestä juuri meidän luontosuhteemme on ”itämeren-suomalaisen turvasatama”. Mikitan mukaan ihmisen ja luonnon suhteen jatkuminen polvesta polveen on meidän kulttuuriperintöämme. ”Se on puhdasta šamanismia ja luonteeltaan lähes vastakkaista eurooppalaiselle kulttuurille. Luonnon synonyymiksi sopisi paremmin sana kaikkeus.” (Mikita 2017, 27.)

Lähimetsän hakkuu ei uhkaa vain ihmisen fyysistä terveyttä, vaan katkaisee monelta mahdollisuuden luontosuhteeseen tai sen luomiseen kokonaan. Valtuusto voi tehdä päätöksen, että räjäytetään metsä ja kallio: siinä on kokonaisen ekosysteemin tuho, parin tuhannen ihmisasukkaan takia. Meren rantaan rakennetut asunnot ovat neliöhinnoiltaan kalliita, ne ovat tarkoitettu vain varakkaille, tulevaisuuden kaupunkilaisille.

Mietin miten ympäristöetiikka, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, monikulttuurisuus, luonnon monimuotoisuus, monitieteisyys- ja taiteisuus esiintyy rakentamiseen liittyvässä diskurssissa? Tutkimus ja keskustelu aiheesta on lisääntynyt, mutta yksityistä ja siten kaupallista tilaa rakennetaan kaikkialle: rannoille, metsiin ja silokallioille. Julkisen tilan käyttöä rajataan myös Helsingissä ”vihamielisellä arkkitehtuurilla”, esimerkiksi penkeillä, joissa on ikävä istua ja mahdotonta maata, kaltereilla tai aidoilla. (El Kamel 2020.) Elintila metsän ekosysteemiltä ja oleskelupaikat keskiluokan marginaaleihin työnnettyiltä ihmisiltä hävitetään. Kaupunki ei halua antaa elintilaa harhailijoille, laitapuolen kulkijoille, luontoihmisille, aktivisteille, kehitysvammaisille, taivaanrannan maalareille sen enempää kuin liito-oravillekaan.

Olen kokenut merkityksellisiä hetkiä kuljeskellessani kaupunkimetsässä pienen lapseni kanssa, on ollut tärkeää jakaa luontokokemus hänen kanssaan. Hän opetti minua näkemään muurahaisen yhtä kiinnostavana kuin kanahaukan. Hän ei ole milloinkaan pelännyt metsässä kulkiessaan. Kaupunkimetsän pelottavimmat olennot ovat irti liikkuvat koirat ihmisineen.

Metsän ympärille punoutuvat esivanhempieni tarinat ja omat luontokokemukseni. Mikita (2017, 27) kirjoittaa luovasta luontokokemuksesta, hänen mukaansa ugrilainen luontoelämys kätkee sisäänsä aina myös pienen taide-

elämyksen ja uskonnollisen ulottuvuuden. Tunnistan tämän hengellisyyteen liittyvän tunteen, jonka voi saavuttaa metsän pyhätössä. Tavallaan se liittyy taiteeseen ja luovaan yhteyteen, maisema tai kasvin yksityiskohta voi olla henkeäsalpaavan esteettinen. Mikitan (2017, 28) mukaan itämerensuomalainen kertomarusous on yhtä kuuluisa kuin antiikin kertomarusous, mutta sen rinnalle tulisi nostaa ihmisten kautta ilmenevä ”luova luontosuhde, epätavallisen muodon saava luontokokemus.”

Mikita (2021, 37–38) kirjoittaa, että mystifioimme metsää alitajuisesti, koska metsä säättää ihmisen tietoisuuden toisenlaiselle, synesteettiselle eli kokonaisvaltaisemmalle tajunnan tasolle. Synestesia (kr *syn* ”yhdessä”, *aisthesis*) merkitsee tilaa, jossa yhden aistimuksen myötä aktivoituu myös jokin toinen aisti. Synesteetikoilla saattavat numerot, sanat tai viikonpäivät yhdistyvät tiettyihin väriin. Synesteettisen elämyksen aikana eri aisteista vastaavat aivoalueet aktivoituvat samaan aikaan. Mikita epäilee, että koska pikkulapsen aivot kasvavat todella nopeasti, hän viettää merkittävän osan hereillä olo ajastaan synesteettisessä maailmassa. Ehkäpä synestesia on syy miksi lapset pystyvät omaksumaan kielen ilmiömäisessä ajassa.

Lapsuudessa saatavaa metsäkylpyä voi pitää terveyttä edistävänä lahjana lapselle, sillä meillä on vielä joitain vanhoja kaupunkimetsiä missä luontosuhdetta voidaan alusta asti rakentaa. Myös luonnon kunnioittamisen takia olisi oleellista, että myös koulussa jatkuisivat metsäkäynnit. Mikita kirjoittaa (2017, 100) ”kun metsässä käymisen kulttuuri katoaa, muuttuu myös luontokokemus alkeelliseksi ja kömpelöksi, koska siitä katoaa jokin oleellinen aistittava taso.” Pandemian aikana ihmiset menivät metsään, ja ihmisten toimissa näkyi monenlaista luontosuhdetta. Jotkut ikään kuin laajensivat olohuoneensa, metsään mentiin kantojen kanssa tekemään jotakin: sytytettiin nuotioita, kuunneltiin radiota ja musiikkia, grillattiin, ruokailtiin ja yövyttiin teltassa. Kertakäyttögrillejä ja roskia jäi metsään. Kaupunkimetsässä tämän kaltainen toiminta ei ole ongelmattonta, nuotiot kallioilla tai vanhan metsän siimeksessä jättävät jälkiä ja luovat vaaratilanteita.

Mikita kirjoittaa (2017, 101), että ”pitkän aikaa vallinnut animistinen elämäntattomuus on antanut meille kyvyn määritellä hämärä, maaginen kerroin jokaiselle paikalle, hetkelle, luonnonilmiölle ja elämänmuodolle, toisinaan myös omalle sieluntilallemme.” Mikitan mukaan ihmisaivoilla on hämmästyttävä taito sulautua yhteen sen kanssa, joka on vuorovaikutuskumppani. Metsän kanssa vuorovaikutuksessa paikka personifioituu, se saa sielun ja herää henkiin. Hänen mielestään pidämme erityisinä nimenomaan vanhoja metsiä, sillä ”maaginen arvo tunnetaan erityisen voimakkaana juuri vanhoissa metsissä.” (Mikita 2017, 101.) Emme miellä kulttuuriksi asioita, jotka aiemmin ovat sitä olleet, sillä opiskelemme koulussa tieto- ja taitoaineita, mutta metsässä käyminen ei kuulu opintoihin, vaikka metsässä oleminen on leimallisesti omaa kulttuuriperintöämme. Vanhoissa metsissä ”animistinen vuorovaikutus tuo tullessaan erityisen mielenhartauden”. (Mikita 2017, 101.)

3.4 Kaupunkiluonnon suojelijat

Kirjassa Huuto kaupunkiluonnon puolesta (Kanninen & Seppo toim. 2022) on useita riipaisevia esimerkkejä lähiluontoa puolustavien asukkaiden ja Helsingin kaupungin välisistä konflikteista, joissa asukkaiden ääni hukkuu yhteiskunnan koneistoon. Asukkaat *taistelevat* luonnon ja eläinten, koko elonkirjon *puolesta* kaupungin virkakoneistoa vastaan. Liian monessa esimerkissä metsä on lopulta hakattu suojelijoiden kaikista yrityksistä huolimatta.

Luonto-Liiton metsäryhmän nuoret aktivistit, jotka toimivat yhteistyössä kaupunginosien muiden paikallisten luonnonsuojelua edistävien järjestöjen kanssa, vaativat Helsingin kaupunkia luopumaan tämänhetkisistä metsiä uhkaavista kaavoista ja lopettamaan kokonaan metsien päälle rakentamisen. Kysymys on paitsi lähimetsistä myös maailmanlaajuisesta luontokadosta, joka kaupunkien pitäisi ottaa huomioon. Kampanjan aktiivit ovat osoittaneet mieltä kaupunginvaltuustolle kaupungintalon edessä jokaisena keskiviikkona, kun valtuusto on koontunut, he ovat vedonneet päättäjiin, pyrkineet vaikuttamaan alueen asukkaisiin, he ovat lisänneet tietoa metsäluonnosta, kampanjoineet, järjestäneet tapahtumia, vastustaneet hakkuita ja siitä hyvästä viettäneet yön putkassa.

(Korhonen 2022, 221.) Yksi näistä aktivisteista, Ida Korhonen (2022, 220) kirjoittaa, että vaikka näennäisesti kaupunkisuunnittelu on avointa ja teoriassa kaikilla on mahdollisuus kommentoida tekeillä olevia kaavoja, ei suuri osa ihmisistä saa tietää lähimetsänsä rakennussuunnitelmista ennen kuin on liian myöhäistä. Korhonen ajattelee, että Helsingin kaupunkisuunnittelun asenne biodiversiteettikriisiin on sama kuin muillakin yhteiskunnan toimijoilla: on tärkeää huolehtia luonnon monimuotoisuuden säilymisestä, mutta ensisijaisesti on ajateltava kaupungin kasvua ja taloutta. (Korhonen 2022, 220.) Helsingin omassa kaupunki-strategiassa *Kunnianhimoista ilmastovastuuta ja luonnonsuojelua* luvataan, että kaupunki vaalii vanhoja metsiä, metsäalueiden verkostojen säilyttämistä ja turvaa asukkaiden lähiluonnon. (Helsingin kaupunki, päätöksenteko ja hallinto 2023.)

3.4.1 Stansvikin luonto

Helsingin Laajasalossa sijaitsevan Stansvikin viehätyks on sen monimuotoisessa luonnossa, jossa yhdistyy luonnontilassa oleva vanha metsä ja kulttuurihistoriallinen kaupunkilaisten kesämiljöö. Tammikujaa pitkin voi askeltaa 1700-luvun lopun kartanomaisemaan. Tammikujan toisella puolella on harvinainen kluuviflada, maankohoamisesta johtuva vesialue, jossa on harvinaisten viitasammakoiden kutu- ja talvehtimispaikka. Toisella puolella tammikujaa, vanhan sammaloituneen kiviaidan puolella on Stansvikinkallion vanha metsä. Sekä kluuviflada että metsä ovat nyt molemmat kaupungin rakennus- ja katusuunnitelmien kohteena. Kluuvia uhkaa pengerretty tiehanke, joka jättäisi allensa harvinaisten viitasammakoiden elinalueen. Yli 400-vuotiasta metsää puolestaan uhkaavat hakkuut ja katujen sekä pientalojen rakentaminen. Luonnontilainen ranta, jossa vesilinnut ovat aikaisemmin pesineet keväisin, on uimarantaa varten ruopattu, ja rantaan on kaadettu hiekkaa. Rannan uljaat kilpikaarnamännyt seisovat vielä paikallaan, mutta kaavassa niiden paikalla on betoniliuska.

Aluetta ympäröivä luonto on kokenut suuria mullistuksia. Leveä Koirasaaren tie rakennettiin harvinaisten sammakoiden ja lepakoiden pesintäpaikkojen päälle, tien päälle rakennetaan pikaratikkakiskoja ratikalle, joka kulkee vielä rakenteilla

olevan Kruunuvuoren sillan yli Hakaniemeen. Olen kulkenut metsän kallioilla ja nähnyt, kuinka uusi massiivinen kerrostaloalue on noussut rannan kupeeseen lasisine parvekkeineen ja rakentaminen jatkuu nakertaen yhä lisää luontoa, metsänkaistale ja kallio kerrallaan. Rakentaminen ulottuu jo mereenkin. Merta täytetään kallioista räjäytetyllä kivimassalla. Metsän ja rakennetun alueen välissä on vanhan öljysataman ajalta piikkilanka-aita. Ilmakuvista voi nähdä harmaan alueen ja metsän välisen jyrkän eron. Vanhaan monimuotoiseen metsään on suunnitteilla asuntoja 2000 asukkaalle.

3.4.2 Kapuloita rattaisiin

Kuva 1. Luontopolun taulu opastaa uhanalaiseen metsään.

Sitkeimmin Stansvikin luonnon säilymisen puolesta on taistellut pieni, mutta aktiivinen Stansvikin kyläyhdistys. Parinkymmenen vuoden ajan he ovat joutuneet olemaan jatkuvasti hereillä kaupungin rakentamiseen liittyvien suunnitelmien suhteen. Yksi vaikuttavista keinoista on ollut aluetta jo pitkään puolustaneen aktivistin, Hannu Ijäksen rakentama luontopolku metsään (kuva 1.) Luontopolku alkaa Ijäksen valmistaman taulun kohdalta, jossa toiveikkaasti todetaan, että ihminen voi tahtoessaan oppia elämään luonnon kanssa sopusoinnussa. Luontopolku johdattelee monisatavuotisten mäntyjen katveeseen ja kiertää kallion laelta luonnontilaiseen rantaan. Opastaulut kertovat alueen uhanalaisista luontotyypeistä sekä kaavan alle jäävästä alueesta. Polkua kulkemalla konkretisoi-tuu metsän monimuotoisuus, mutta myös alueen pienuus, sillä kaikkialta

kantautuu rakentamisen melu ja piikkilanka-aidan toisella puolella pilkottavat kerrostalot.

Stansvikin tapauksessa kaupunki on pitkälti toiminut omaa arvokasta luontoa säästävää linjaustaan vastaan ja pyrkinyt edistämään alueen tie- ja rakennushankkeita sitkeästi. Kanninen (2022,19) kirjoittaa, että Suomen perustuslain mukaan kansalaisella on oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen, myös vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Todellisuudessa vastuuta ympäristöstään tuntevalle kansalaiselle tulee tunne, että kuuleminen on vain muodollisuus, ratkaisut ovat tehty jo ennen vuorovaikutus- ja kuulemisprosesseja suljettujen ovien takana. Korhonen (2022, 220) ja Stansvikin kyläyhdistyksen Wilskman (2022, 153) vahvistavat, että kaupungin kuulemisprosessit ovat näennäisiä, eivätkä johda vuorovaikutukseen. Wilskmanilla (2022,155) on kokemusta siitä, että kaupunki ei välitä myöskään keskeneräisistä oikeusprosesseista eikä yhdistyksen oikeudesta oikeussuojakeinoihin, vaan on kiirehtinyt ja hakannut metsää kesken oikeusprosessien siten mitätöiden vireillä olleen valitusasian.

Stansvikin kyläyhdistyksen aktiivit ovat joutuneet opiskelemaan byrokratian kiemuroita pyrkiessään oikeusteitse suojelemaan luontoa laillisin keinoin. Stansvikin kyläyhdistys on pieni, muutaman aktiivin varassa toimiva, ja se on perustettu alueen luonnon suojelemiseksi. Kyläyhdistyksen aktiivit ovat kirjoittaneet, valokuvanneet, lukeneet loputtomasti, keskustelleet, ottaneet yhteyttä kaupungin virkamiehiin, kokoustaneet ja tutkineet ympäristöä. He ovat tehneet valituksia, antaneet vastaselityksiä, vaatineet toimenpide- ja hallintopakkohakemuksia katsomatta siihen, onko kesäloma tai viikonloppu. (Ijäs & Wilskman 2022, 165–166.) Nähdäkseni he ovat myös vastanneet alueen päiväkotijäsenien ja koululaisryhmien ympäristökasvatuksesta jakamalla alueen luontotyypeistä tietoa luontopolulla ja järjestämällä alueen asukkaille lintu- ja luontoretkiä.

Stansvikin kyläyhdistyksen aktiivi Wilskman 2022 kirjoittaa, kuinka ensin *melkoisella väännöllä* yhdistys sai Stansvikin alueen vuonna 2011 mukaan koko Helsingin kaupunkia koskeneeseen metsien monimuotoisuusohjelmaan

liittyvään METSO-kartoitukseen, vaikka Kaupunkisuunnitteluvirasto katsoi, että kaavoitettavaksi suunnitellulla alueella ei pitäisi tehdä kartoitusta. Alue osoittautui monimuotoiseksi METSO-kriteerit täyttäneeksi alueeksi, mutta se ei kuitenkaan hillinnyt asemakaavoitusta. Lain mukaan täytyy löytyä jokin laji, jota lain mukaan täytyy suojella, kuten liito-orava tai valkoselkätikka. Wilskmanin (2022,152) mukaan on turhauttavaa etsiä yksittäistä lajia, kun koko ekologinen kokonaisuus on arvokas eivätkä sen osat toimi yksinään. Konkreettisesti yksittäisen lajin, laho-kaviosammaleen suojelu tarkoitti kaupungille pientä muutosta kaavaan, pikseliä tietokoneen kartalla, keskellä rakennettua ympäristöä. Lopulta kaupunki löysi laho-kaviosammalta, monimuotoisten metsien indikaattorilajia, muista vanhoista kaupunkimetsistä, ja se riitti perusteluksi sille, että luonnonsuojeluasetuksella rauhoitetun, koko maassa harvinaisen kasvilajin voi uhrata rakentamiselle. (Wilskman 2022, 159.)

Alueelta löytyy useita uhanalaisia luontotyypppejä ja luonnonsuojelulla rauhoitettuja lajeja sammakoista lepakoihin. Yhdistys tilasi omalla kustannuksellaan asiantuntijoilta luontoselvityksiä, mm. lepakkoselvityksen, jonka mukaan alue osoittautui arvokkaaksi lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikaksi. Tieto lepakoidista ei hidastanut kaupungin toimia, vaan puita hakattiin alueelta, vaikka luonnonsuojelulaki kieltää lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ilman ELY:n antamaa poikkeamislupaa. Siitä lähtien Stansvikin kyläyhdistys ja Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ovat käyttäneet kaikkia mahdollisia kansalaisvaikuttamisen keinoja suojellakseen mm. uhanalaisen viitasammakon tai laho-kaviosammaleen esiintymispaikkaa. (Wilskman 2022, 152–153.) Yhdistyksen asiantuntijoilla teettämät luontoselvitykset Stansvikin alueelta 90-luvulta lähtien ovat olleet kaupungin käytettävissä vuosikymmeniä. Siitä huolimatta kartoitetut harvinaiset lajit tai vanhan metsän monimuotoisuus itsessään eivät ole estäneet Helsingin kaupunkia tuhoamasta luontoa 2016 rakennetun kaavan mukaisesti. Stansvikin kyläyhdistyksen tilaama liito-oravatutkija, joka kartoitti koiransa kanssa aluetta, havaitsi, että muiden uhanalaisten ja erittäin uhanalaisten lajien lisäksi myös rauhoitettu liito-orava on kunnioittanut metsää läsnäolollaan.

Vuonna 2021 liittyi Stansvikin metsää puolustamaan Helsingin luonnonsuojelijoiden ja Stansvikin kyläyhdistyksen lisäksi Luontoliiton metsäryhmän nuoria aktiiveja ja Stansvikin metsässä sai alkunsa Kaadetaan kaava, ei metsää -kampanja, joka kampanjoi muidenkin hävitettäväksi tuomittujen kaupunkimetsien puolesta. Nopeasti metsäryhmän aktivistit lisäsivät alueen tunnettuutta järjestämällä mielenosoituksia, luontokävelyitä metsässä ja tapahtumia Stansvikissa. He kutsuivat paikalle poliitikkoja ja vaikuttajia, ottivat yhteyttä mediaan, ja julkaisut keräsivät seuraajia sosiaalisessa mediassa. Kyläyhdistyksen pitkäjänteisen työn sekä Metsäryhmän verkostojen, julkisuustyön ja valtuustoyhteistyön tuloksena kolme kaupunginvaltuutettua teki aloitteen Stansvikinkallion kaavan uudelleenarvioimiseksi vuonna 2021 syyskuussa. Huolimatta kaikesta kirjelmöinnistä ja valtuustoryhmien alueella kierrättämisestä, lautakunta päätti, että vain osa Stansvikinkallion asemakaavasta uudelleenarvioidaan. Samalla kaupunginvaltuusto päätti edistää jo varattujen tonttien rakentamista sekä jatkaa katusuunnitelmaa. (Wilskman 2022, 162.)

Wilskman (2022, 166) kirjoittaa, että Stansvikin kyläyhdistys on jättänyt lähes kaikista alueen asemakaavoista mielipiteen jo suunnitteluvaiheessa. He ovat tehneet valituksia hallinto-oikeuteen, antaneet vastaselvityksiä ja tarvittaessa valittaneet korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Suurin osa Helsingin hallinto-oikeuteen tehdyistä valituksista on hylätty tai jätetty tutkimatta, koska valitusoikeutta ei ole myönnetty. Häviöiden jälkeen yhdistys on jatkanut valitusprosesseja aina korkeimpaan hallinto-oikeuteen saakka, josta pari voittoaakin on tullut. Wilskman toteaa, että ”nyt näennäisen kuulemisen ja valitusmahdollisuuden tiet on kuljettu loppuun. Kaikki asemakaavat ovat lainvoimaisia, vaikka ne myöhemmin tehtyjen luontoselvitysten valossa ovatkin lainvastaisia.”

3.4.3 Metsä myrskyn silmässä

Syyskuun lopussa 2023 meillä oli Metsähenki -tapaaminen tutulla kalliolla. Ihmettelin kalliioon maalattuja punaisia rasteja ja punaisella merkittyjä puita. Huomasimme, että metsään oli ilmestynyt punaisia keppejä. Samaan aikaan kaupunki oli julkistanut tiedotteen, että hakkuut Stansvikin metsässä alkavat

lokakuussa 2023. Punaiset kepit linjaavat tulevan kadun, ja punaisella tahratut puut metsästä on määrä hakata.

Pian metsässä riitti vilinää meidän lisäksi. Aktiivit julkaisivat *Stansvikin metsä säästettävä rakentamiselta* -adressin, johon kertyi yli 5000 nimeä alle kuukaudessa. Vertailuna voidaan sanoa, että Stansvikin metsän päälle on kaavoitettu 2000 asuntoa, mutta reilusti yli 5000 kaupunkilaista haluaa metsän säästävän. Helsingin kaupungin strategiset lupaukset monimuotoisen luonnon suojelusta vaikuttavat viherpesulta sitä todellisuutta vastaan, miten paljon asukkaat haluavat luontoa säästettävän.

Kansanliike Suojellaan Stansvikin aktivistit leiriytyivät metsään ja julistivat metsän suojelluksi. He ripustivat köysiä puihin, tarkoituksenaan hidastaa hakkuita. Köysien paikat merkittiin kylteillä. Metsässä kuljeskeli lähiluonnosta huolestuneita ihmisiä, jotka halusivat tukea aktivistien leiriä ja vaikuttaa metsän puolesta. Suojellaan Stansvik -liike julkaisi infonettisivut, joissa selkeästi kerrottiin, miten metsän suojeluun voi vaikuttaa. Liike postasi myös TikTok-videoita, live-lähetystä Instagramin kautta sekä reaaliaikaisia tiedotteita kaupungin liikkeistä Stansvikin metsässä. Elokapina osoitti tukeaan Stansvikin luonnon puolustamiselle ja blokkasi Länsiväylän 17.10.2023, näin metsä pääsi uutislähetykseen.

Samaan aikaan media ja suurempi yleisö löysi pikkuisen metsän. Stansvikista kirjoitettiin laajasti Helsingin Sanomissa (9.10.2023 ja 22.10.2023) ”Mielenosoittajat leiriytyivät kiistanalaiseen metsään” ja ” Tällainen on kiistelty Stansvik”. Helsingin Uutiset (20.10.2023) vaikutti otsikosta päätellen olevan metsän puolella: ”Helsinki alkaa raivata teitä Stansvikin ikimetsän läpi, vaikka alueen rakentaminen on vielä epävarmaa – Mielenosoittajat paikalla”. Metsään ilmestyi tuntemattoman Roigaryhmän allekirjoittamia kylttejä, joissa varoitettiin, että puihin on kätkeyty kuuden tuuman nauloja ”Älä sahaa, Vaara!”. Ruotsinkieliset Ylen uutiset otsikoi rautanauloista puussa (19.10.2023) ”Har någon slagit järnspikar i träden för att stoppa skogshuggarna”.

Väkivallattomaan vastarintaan sitoutuneet toimijat: Suojellaan Stansvik -ryhmä, Kaadetaan Kaava, Elokapina ja oikeusteitse toimiva Stansvikin kyläyhdistys

saivat asukkailta syytöksiä niskaansa Roigaryhmän takia. Asukkaat olettivat, että metsää puolustavat aktivistit naulaavat puita ja sotkevat kallioita. Stansvikin hakkuiden aikaan paikalla oli ympäristöliike Elokapinan Veriprikaatin kulkueen punaisiin pukeutuneet hiljaiset surijat. Metsäaktivistit käyttivät monenlaista visuaalista vaikuttamiskeinoa, kaupunkiin ilmestyi vastamainoksia, julisteita bussipysäkkien mainosikkunoihin, mainoksissa luki Helsingin väreillä ja logolla; ”Sellsinki hakkaa puolestasi 400-vuotiaan metsän!”. Vastamainokset paljastivat kaupungin kaavasta vastuussa olevien poliitikkojen kasvot ja nimet. Vastamainokset ovat nykyään laajasti osa kulttuurihäirinnän genreä, niitä opetellaan tekemään mm. koulujen globaalikasvatustunnilla. (Sipari 2020).

Kaupunkiluonnon suojeleminen herättää vastakkainasettelua kaupungin lisäksi myös niissä kaupunkilaisissa, jotka näkevät kaupungin kasvun välttämättömänä, olkoon hintana vaikka monimuotoinen metsä ja koko sen elonkirjo. Luontoaktiivit joutuvat vastaanottamaan vihamielistä kritiikkiä, heitä on nimitetty mm. nimbyiksi (Not In My Backyard) ja ammattivalittajiksi, jopa kaupungin virkamiesten toimesta. (Ijäs & Wilskman 2022, 165). Polarisoitunutta keskustelua rakentamisesta ja luonnonsuojelusta leimaa vihamielisyys ja pilkallinen naureskelu aktivisteja kohtaan. Kosonen ja Löf ovat tutkineet ympäristöliike Elokapinaan liittyvää sosiaalisen median keskustelua ja yleisön toimintaa aktivistien mielenosoituksissa, he näkevät ympäristöliikkeeseen liittyvässä toksisessa puheessa yhteiskunnallisen hallinnan ilmentymiä. Keskusteluissa toistuva aktivistien leimaaminen tissiposkiksi, sossupummeiksi ja loisiksi luo tietoisesti stigmaa, se on vihaa ja häpeää hyödyntävänä taktiikkana jäljitettävissä kapitalismin syntyäiköihin. (Kosonen & Löf 2023.) Stansvikin metsänkin ympärillä käytiin keskustelua rakentamisen välttämättömyydestä ja luonnonsuojelijoiden itsekkyydestä. Aktivisteja myös liitettiin sotkuihin, joiden kanssa heillä ei ollut mitään tekemistä.

Usein kuultu argumentti on, että mitä enemmän rakennetaan, sen halvemmaksi asunnot tulevat. Kanninen (2022, 27) kirjoittaa maankäytön johtavissa olevan virkamiestehtävissä toimineen Hannu Penttilän sanoneen, että missään päin maailmaa asuntojen hinnat eivät ole laskeneet pelkästään massiivisen

rakentamisen seurauksena vaan hinnat pysyvät kurissa ennen muuta yhteiskunnan säätelemällä asuntotuotannolla.

Uusille alueille muuttaneet ihmiset saattavat joutua odottamaan pitkään tarvitsemaansa palveluita, päiväkoteja ja kouluja, varsinkin jos kaava juuttuu hallinto-oikeuteen. Alue, joka heille on myyty luontoarvoilla ja hyvillä palveluilla, ei vastaaakaan todellisuutta. Upea vanha metsä on hakattu ja kalliot räjäytetty asuntojen takia, palveluita joutuu odottamaan rakennustyömaalla. Ympäristönsuojelu, jonka ajatellaan viivästyttävän palveluiden rakentamista, näyttäytyy uudisasukkaan näkökulmasta kiusaamisena, jossa uhrina on asukas.

Hakkuiden alkaessa aktivistit vaikuttivat tiedon levitykseen ja saivat median laajasti liikkeelle. Median; sosiaalisen median, lehtien, Yleisradion juttujen ja tietoisuuden ansiosta metsä oli pian täynnä ihmisiä ja tapahtumia. Kuvataideakatemian opiskelijoiden taidetempaus, musiikkia, Hauvat hakkuita vastaan -kävelyjä, luontokävelyitä, kansalaistottelemattomuuskoulutuksia, ja tekeillä oli dokumentti Stansvikin ”taistelusta”. Helsingin Sanomien toimittaja Huuskonen (2023) kirjoitti, että pääkaupungilla on jonkinlainen oma Koijärvensä Stansvikinkalliolla. Hän povasi, että yhteenotot ja protestit metsien puolesta lisääntyvät eri puolella Helsinkiä. Koijärvi-aktivistit kahlitsivat itsensä vuonna 1979 kaivinkoneeseen estääkseen lintualueena pidetyn järven kuivaamisen. Osa heistä tuomittiin sakkoihin mutta tapahtumista tuli alkusysäys vihreälle liikkeelle ja ympäristöministeriön perustamiselle. (Huuskonen, 2023.)

4 Metsähenki

Oikea henkinen tila avaa oven henkien maailmaan, luo yhteyden henkikulttuuriin. Mikita (2017, 135).

Kippuraisen kelon yli lentää harmaahaikara, ja ylhäältä kallion vanhasta kilpi-kaarnamännystä kuuluu korpin karhea ääni. Kalliolla kasvaa jäkälää, kanervaa, sammalta, mustikan ja puolukan varpuja, lahopuiden kyljessä kääpää ja puiden rungoilla jäkälää. Tummanvihreiden kuusien alla on levollinen hämäryys. Marraskuisen metsän väreissä on syvää sammalen vihreää, varvuissa ruosteen kosketus, ja kanervat kukkivat suloisesti. Pikkulintujen ääniä ja vilahduksia oksilla, ne ovat ajat sitten huomanneet kulkijan ja seuraavat uteliaina, pyrähdys ja kurkistus.

Muistiinpanoja ensimmäisiltä metsätreffeiltä 2022: Puiden oksissa haviseva tuuli jää kallion louhinnasta syntyvän melun alle. Männynrunkojen takaa näkyy verkkoita, joka kiertää kalliometsää, aita on piikkilangalla kruunattu, ja sen takana pitää korviahuumaavaa mekkalaa läjityskone. Nostokurjet nousevat metsän ylle, keltaisen kaivurin valot pilkottavat aidan takaa. Rekat ajavat murskattua kalliota rantaan, jossa merta täytetään kivihakkeella rakennusmaaksi. Alueen uusien ihmisasukkaiden kortteli on rakentumassa.

Itselleni Kruunuvuoren alueen metsät ovat olleet henkireikä ja vaelluksien kohde jo pitkään. Melkein yhtä pitkään, kun olen nauttinut metsän ja sen oljoiden kohtaamisista, ovat alueen metsät luonnon asukkaineen olleet uhanalaisia. Asuinkorttelit ovat rakentuneet nopeasti rantaan ja tien vieruksille, kalliota on räjäytetty ja metsää on kaatunut. Ketut, mäyrät ja huuhkajat ovat pikkuhiljaa hävinneet, nyt niiden tilalla pieneksi saarekkeeksi jääneessä metsässä vaeltavat ulkoiluttajat koirineen ja päivisin pienet päiväkotilapset.

Koin surua ja voimatonta raivoa, kun näin auton töytäisemän mäyrän ruumiin tien sivussa. Pelkäsin metsän puolesta joka päivä, ja sen kauneus ahdisti minua, sillä en nähnyt sille tulevaisuutta. Olin seurannut luontoaktiivien sitkeää taistelua luonnon puolesta oikeusteitse, mutta itselläni ei ollut silloin ymmärrystä aiheesta. Halusin tuntea iloa siitä luonnosta mikä oli vielä jäljellä, halusin uskoa ja toivoa metsän säästyvän. Tarvitsin toivoa ja toisenlaista narratiivia.

Työryhmä

Hilla Hanhela ja Orvokki Mäkelä ovat molemmat teatterialan ammattilaisia, ja meitä yhdisti sekä asuinpaikka että silloinen teatteri, jossa olimme töissä. Tahdoimme tehdä esittävän taiteellisen prosessin yhdessä. Asuinalueemme Laajasalo tunnetaan merenrannoista ja metsistään. Kun Metsähengen suunnittelu oli vasta ajatuksen asteella, tämä satumainen metsä oli meidän kolmen lähimmämme.

Kävimme aluksi metsässä nopeasti pistäytymässä. Ilma oli syksyisen sateinen ja viileä. Sain huomata, että metsätreffimme saivat vakavamman sävyn, tahto toimintaan, metsän suojeluun, heräsi koko työryhmällä vahvana.

Hillalla oli usein repussa kamera, hän kuvasi ja dokumentoi suurimman osan toiminnastamme metsässä. Orvokin repussa kulki mukana Powersin (2021) Ikipuut romaani ja Mikitan (2021) Metsän Lingvistiikka. Minulla oli muutamia lainauksia romaaneista MacDonald (2020) Iltalentoja ja Mikita (2017) Kantarellin kuuntelemisen taito (2017). Näistä kirjoista löytyi sielun yhteyttä, he pystyvät sanoittamaan kehollisia kokemuksia ja luomaan uudenlaisia näkökulmia metsään. Koska heidän kirjansa ovat olleet osaltaan lähtökohtia ja inspiraatioita esityksen muodolle ja työryhmän praktiikalle, esittelen joitain sitaatteja prosessikuvauksessa. Myös queer-ekologia oli läsnä keskusteluissa, sillä tutustuin prosessin aikana Donna Harawayn kirjaan *Staying with the Trouble* (2016), tosin työryhmä joutui kuulemaan vain minun tulkintojani ja hämäriä muistikuvia teksteistä, sillä pystyin lukemaan e-kirjaa vain yliopiston kirjastossa.

Aluksi oli ajatus tehdä nopeatempoisesti interventioita mielenosoituksissa tai Kaupungintalolla. Työryhmän jäsenillä oli omat opintonsa, työnsä ja perheensä, joten aikaa oli rajallisesti kerralla käytettäväksi. Ensin menisimme metsään, ja katsoisimme mitä siitä syntyy. Tavoitteena oli myös dokumentoida metsää ja toimintaamme, julkaista materiaalia sosiaalisessa mediassa, jotta saisimme huomiota metsälle.

En erottele jatkossa sitä, mikä oli juuri kenenkin ideaa tai aloitetta, sillä prosessi on mielessäni muotoutunut omaksi biotyypikseen, jossa asiat liittyvät toisiinsa, siitä mistä toisen idea versoo, kehittyä jo seuraava muoto, joka muuntuu ajan ja liikkeen kanssa metsässä. Työryhmä oli tietoinen alusta asti, että käsittelisin metsää ja kehitteillä olevaa aktivistista esitystä opinnäytetyössäni, mutta toiveeni oli, että esitys tai prosessi, ei olisi minun, vaan työryhmän. Prosessissa jokainen voisi vapaasti vaikuttaa siihen, mitä Metsähengestä muotoutuu.

Metsähenki nimenä kuvaa kunnioittavaa suhdettamme metsään, jossa on paljon jylyhiä kelopuita ja lahopuita jyrkällä kalliolla. Metsä on vanha, jotkut vanhoista männyistä ovat seisseet paikallaan useita satoja vuosia. Metsällä on historiaa, se on ollut elämän, kukoistuksen ja kuoleman näyttämö; sillä tuntuu olevan oma henkensä. Metsähenki-nimen taustalla on lisäksi ajatus, että me metsähenkisinä pyrimme olemaan säännöllisesti läsnä metsässä. Me olisimme silmät ja korvat muutokselle. Metsään ilmestyikin meidän aikanamme kaupungin asettelemia punaisia keppejä ja punaisia rasteja maahan merkitsemään tulevan tien rakentamisesta. Metsän tuhoaminen alkaa teiden linjaamisesta. Saimme myös huomata, että "läsnäolo" on aktivistien tärkeä menetelmä metsien suojelussa. Hakkuut voivat tapahtua jopa yöllä, joten aktivistien on leirydyttävä alueelle ja partioitava säännöllisesti.

Paikalla olemisen lisäksi pyrimme olemaan paikalla myös virtuaalisesti. Sosiaalisen median palveluiden ja sovelluksien avulla voidaan luoda omaa sisältöä ja kommunikoida nopeasti maailmanlaajuisesti. Kun metsähakkuut alkavat, aktivistit alkavat rummuttamaan. Tarvitaan nopeaa reagointia ja mahdollisuus tavoittaa kerralla paljon ihmisiä: muita aktivisteja, päättäjiä, poliitikkoja, kaupunkiympäristön viestijöitä, mediaa ja kansalaisia. Hakkuut eivät saa jäädä piiloon, vaan mitä laajemman yleisön uhkaava tuho saa, sen enemmän on mahdollisuutta vaikuttaa.

Instagram mahdollisti myös meille välittömän reagoinnin, jotta voimme jakaa huomioitamme metsästä, toisin kuin prosessimme muu sisältö, joka vaatii ainakin jonkun meistä kolmesta paikalle metsään. Julkaisimme Instagram-tilillä @henkimetsa kuvia metsästä ja videoita praktiikastamme. Samalla seurasimme

tilillämme luonnonsuojelujärjestöjä sekä Stansvikin metsää suojelevia julkaisuja. Instagramin päivittäminen jäi kuitenkin aika vähäiseksi ja vain yhden kontolle, sillä kaikki työryhmässä eivät käyttäneet instaa.

Hilla kuvasi ja videoi metsää, sillä emmehän tiedettiin, onko sitä ensi vuonna enää jäljellä. Kuvat tai videot eivät kuitenkaan voi välittää metsän *tuntua*. Tutkimme ja tunnustelimme metsää pääosin sanattomasti, kehollisen työskentelyn kautta. Teimme joitain kirjoitusharjoituksia, käytimme sitaatteja kirjoista inspiraationa toiminnalle, mutta toiminnan lähtökohta on spontaanissa fyysisessä ilmaisussa, vuorovaikutuksessa luonnon kanssa.

4.1 Metsätreffit

Ensimmäisen vierailun aikana meille tuli selväksi, että emme vie emmekä ota mukaamme metsästä mitään konkreettista. Metsä on kokonaisuus, pala kaarinaa ei ole kuten puu ja sen valtakunta. Käpy on metsän linnulle tai oravalle pieni lahja, mutta ihmiselle arvoton.

Hilla: Mun mielestä se oli tärkeää, että sinne mentiin ilman semmoisia ennakkosuunnitelmia, että voisi tehdä sitä ja tuota. Vaan sinne mentiin tutkimaan ja sieltä syntyi ajatuksia ja siitä syntyi ideoita.

Metsätreffeistä, tapaamisista metsässä, muodostui meidän menetelmämme. Tapasimme metsän keskellä kalliolla, ja annoimme asioiden tapahtua. Tapasimme marraskuisessa metsässä, tammikuisessa metsässä, toukokuuisessa metsässä ja lopultakin elokuisessa metsässä, ja aina metsä oli erilainen. Kokeilimme, kuuntelimme, kosketimme, ja kehollisesti opimme lisää metsän olemuksesta ja metsässä olemisesta.

Kaikella on oma arvokas osansa metsän kokonaisuudessa, mitä tahansa muotoa, kasvia tai puuta katsoo, näkee metsän osien keskinäisen riippuvuuden. Taivoittelimme uusia tapoja oleilla metsässä, kokeilimme olla luonnon kanssa, emme vain luonnossa. Oleilumme luonnon kanssa ei sisältänyt ennako-odotusta siitä, mitä tarvitsemme luonnolta. Emme vain menneet poimimaan marjoja

tai kertomaan murheitamme metsälle, vaikka sitäkin tapahtui. Oivallus oli oleilla luonnon kanssa, olla yhteydessä ja antaa yhteyden vaikuttaa.

Hilla: Ei sitä tilaa voi kontrolloida, eikä tullut koskaan sellaista oloa, että haluaisi kontrolloida ja muokata ympäristöä.

Orvokki: Jos miettii jotain suuria tuotantoja, jotka muokkaavat tuotantoa varten luontoa, se on sitten aivan erilainen luontosuhde.

Pauliina: Siinä tulee jo eettisiä kysymyksiä, jos ohjaa massoja tuollaiseen uhanalaiseen luontotyyppiin, vaikka voisi hyvin uskoa, että joku ooppera toimisi noin mahtipontisissa kulisseissa.

Tapaamisemme noudattivat melko samanlaista kaavaa, tapasimme kaksin tai kolmissin metsän keskellä olevalla kalliolla ja juttelimme suurimman osan ajasta arkipäiväisistä asioista, harmeista tai iloista. Joskus viivymme metsässä muutama tunnin, joskus vain parikymmentä minuuttia, mutta joka kerta tuntui kuin olisi saanut runsaan lahjan.

Orvokki: Metsää määrittävää on se laajuus, sääelementit, linnut, eläimet ja eri muodot. Puut vaikka, se, että niihin voi kiivetä, sieltä löytyy enemmän pintaa ja muotoa, erilaista tekstuuria. Metsä on runsas ja laaja, pitää tehdä valintoja ihan eri tavalla, mitä ottaa esitykseen mukaan, ja miten itse sulautuu siihen ympäristöön.

Metsä, jossa tapasimme, oli aina erilainen. Kaikki oli toki paikallaan, kolmen keilon ryhmä, komeat männyt, syvän vihreät kuuset, kallio ja jäkälää sen selässä. Metsässä vuorokauden- ja vuodenajat, lämpötila, sää, valo, varjot, linnut, ötökät, ihmiset, otukset ja taivas sen sijaan olivat jatkuvassa muutoksen tilassa. Tullessamme saattoi olla valoisaa, aurinko oli kirkas ja lämmitti; kelot olivat häikäisevän vaaleita ja kallio mukavan lämmin. Pilvet taivaalla muhkeita cumuluksia, upeita pilvivuoria sinisellä taivaalla. Korppi lentää ylitse, tosiaan korppi, Helsingissä!

Muistiinpano elokuulta 2023. Hilla laittaa aurinkorasvaa ja Orvokki kietoo huivia päähänsä, ja me puhumme. Ajattelen että puhe on kuin uloshengitystä, joka tuo meidät lopulta tähän hetkeen, osaksi ympäristöä. Sitten me suuntaamme mihin tahansa kohtaan metsässä ja teemme hetken jotakin mitä huvittaa, sulaudumme, kiipeämme tai kietoudumme, yksin tai yhdessä. Lähdön hetkellä laskeva aurinko ja syvenevä hämärä muuttaa ympäristön toiseksi. On viileää, tekee mieli laittaa kengät jalkaan, kun astuu polulle.

Työryhmän improvisaatioissa toistui kolme teemaa, joiden avulla pyrin sanallistamaan sanattoman esityksen tematiikkaa. Olen poiminut teemat erikseen järjestelläkseni toimintaa näihin teemoihin liittyen, mutta oikeastaan ne kaikki palaavat keholliseen kokemukseen metsässä eivätkä jyrkästi ole eroteltavissa toisistaan. Nämä teemat ovat yhteys, ruumis ja kuolema. Kirjoitan näistä teemoista lisää alempana, samalla esittelen lähtökohtia, joista esitys alkoi muotoutua kuin itsestään.

4.1.1 Yhteys

Metsän äänimaisema koostuu monenlaisista äänistä. On pikkulintujen ääniä, palokärjen apea kiih, lehtien suhina, havina, runkojen narina. Äänet, joita kuulemme, perustuvat liikkeeseen, tuuli saa lehdet suhisemaan, lintu varoittaa ja lentää tiehensä. Tuntuu, että metsä kommunikoi, vaikka näennäisesti vain pääasiassa ihmisten tuottamat äänet kuuluvat metsässä. Metsä puhuu tavoilla, joita en voi kuulla. Eroosio polulla on tuonut näkyville männyn upeaa juuristoa, se polveilee ja haaroittuu useiden metrien matkalla, kulkeutuu aina maan alle, katseelta piiloon. Maanalaisessa verkostossa puiden ja kasvien juuret kulkevat limittäin ja lomittain, siellä kulkee puiden juurten ja sienten rihmastojen tietoverkko. Puiden ja kasvien kommunikaatio tapahtuu juurten avulla. Juuret kiinnittävät puun maahan, ja juurten avulla puu ottaa vettä, ravinteita ja säilöö yhteyttä tuotteitaan. Juurillaan puut ja kasvit myös viestivät, puolustautuvat, käyvät kauppaa ja auttavat jälkeläisiään. Koska puut eivät pysty lähtemään, niillä on oltava muita keinoja selvitä (Vairimaa 2023, 33.) Maakerroksen alla, täysin meidän aisteiltamme piilossa, liikkuvat kasvien viestit toisilleen. Sienirihmasto on maanalainen internet, kasvit välittävät viestejä maan alla ristiin rastiin kulkevien, eri kasvien juurien kautta kulkevien rihmastojen avulla. Kanttarelli voi lähettää viestiliikennettä yli lajirajojen koivun, männyn ja kuusen juurten kautta. Puut lähettävät sienirihmastojen kautta ravinteita ja resursseja jälkeläisilleen ja kuollessaan testamenttaavat ravintonsa jälkeläisilleen. (Vairimaa 2023, 34–36.)

Sienirihmastosta inspiroituneena muodostamme rihmasto-olennon, joka hitaasti nousee puuhun tähystämään, se liikkuu toisiinsa kiinni olevien rihmojen avulla.

Toimme rihmaston maan alta ylös, meistä kolmesta rakentuva rihmasto-olento seikkailee nyt yösalaisessa maailmassa, väärälle puolelle joutuneena:

Muistiinpanoja elokuu 2023. Rihmasto-olento vastaanottaa samanaikaisesti maanalaista ja maan ylistä puhetta kuolleen kelon rungolla, se on metsän sentraalisantra; puhelinkeskuksen hoitaja. Kenties se vastaanottaa myös sellaisia viestejä, jotka eivät ole tästä ajasta.

Kiinnittyminen, kiinni oleminen ja keskinäisriippuvuus, toistuu erilaisissa kohdauksissa, joita teemme.

Hilla: Mulla tuli vahvasti sellainen puussa kiinni oleminen, mielikuva oli hiuksista puussa kiinni oleminen. Puun kanssa, mä olen kiinni siinä ja mä en oikeastaan voi irroittautua siitä. Mä olen tässä maailmassa, mä en voi irroittautua tästä maailmasta ja näistä lainalaisuuksista. Se liittyy mulla myös vuodenaikaan, heti kun tulee kylmä, niin en siedä sitä sormissani. Mulle tulee semmoinen, että pitää odottaa, että tulee tarpeeksi lämmin, että voin jatkaa sitä.

Toivoisin että työryhmän lempeän leikkisä keskinäinen yhteys vaikuttaisi myös yleisöön. Metsätreffit syvensivät työryhmän ilmapiiriä, joka jo alkuasetelmissa oli kannustava ja turvallinen. Hillan ja Orvokin suhtautumista metsään esitystilana oli innostavaa seurata. Heillä oli kummallakin omanlaisensa tapa työskennellä, silti heitä yhdisti leikillinen ja kokeileva suhde esittävään metsätaiteeseen. Työryhmän sisällä saattoi luottaa, että aina jotain syntyy, mutta myös siihen, että jos jotain sattuu, asiasta selvittää yhdessä.

4.1.2 Ruumis

Muistikuvia elokuisessa metsässä 2023. Käpyolento ilmestyy, vaanii, liikkuu matalana pitkin kalliota ja varpuja, kuulee jotakin ja pysähtyy. Sitten se jatkaa matkaa kierien, ryömien, matalana liikkuen kohti kehtoansa, metsään muodostunutta koloaan, jonne käy lepäämään kuin sikiö kohtuun.

Metsä mahdollistaa monenlaisia liikkumisen tapoja verrattuna hoidettuun kaupunkiympäristöön tai sisätiloihin. Voi kiivetä puuhun, myötäillä runkoja, kieriä rinnettä alas, istua puiden välissä ilmassa. Metsä kutsuu omanlaiseen liikkeeseen: me hyppelemme, kävelemme, makoilemme selällämme ja kippurassa, koskemme sammalta, varpuja, oksia, puiden pintaa, piirrämme sormella puiden kylkeen ja kallion pintaan, nojaamme runkoon ja kallion selkään, työnämme, roikumme, kiipeämme, venyttelemme, kyykistymme, katsomme maisemaa

jalkojen välistä, vierimme, kierimme, uppoamme varpuihin, tanssimme, huumamme, kutitamme neulasilla kasvoja, hengitämme ja katsomme taivasta ja yksityiskohtia.

Muistiinpanoja metsässä 2022. Kilpikaarnamäntyjen välissä istun kuin pikkuinen lapsi, vahvojen vanhempien kannateltavana. Jotakin on koko ajan liikkeessä, elossa, vaikka minä nyt olen paikoillani.

Metsän liikettä on versominen, haaroittuminen, kiertyminen ja kukoistus. Maisema voi piirtää kehollaan; voi kasvaa kuten puu, seurata ja varioida puun oksien reittejä ilmassa. Talvella korkean hangen aikaan pystyi kierimään lumessa. Maisema oli niin pehmeästi päällystetty, että kalliolta saattoi heittäytyä hangelle. Seurasimme eläinten ja hyönteisten lajityypillisiä liikkeitä, ilmestymisiä, pyrähdyksiä, häviämisiä, piiloutumisia ja kurkistuksia. Oman kehollisuutemme ja ilmaisun kautta ehdotamme vähemmän mekaanisia, ei-normatiivisia tapoja liikkua luonnossa. Liikkumisesta tuli leikkiä, hauskanpitoa. Puuhun oli hauska kii-vetä, rinnettä saattoi kieriä, kuperkeikkojen jälkeen kaatuminen nauratti.

Pauliina: Metsä oli jotenkin äärettömän hyvä pohja erilaiseen liikkumiseen, se kehotti liikkumaan toisella tavalla, sellaiseen mitä eläimet voi tehdä, vaikka piehtaroida varvikossa. Kun mä tästä nyt lähden tekemään kuperkeikkaa takaperin maa ottaa mut vastaan, ja se on pehmeää, se teki siitä nautinnon. Tällainen toisenlainen liikkuminen.

Hilla: Meillä on niin paljon sääntöjä, miten täytyy tehdä joku tietty asia. Jännittävää, että metsään voi mennä aina silloin, kun sulla on talutushihnassa joku olento. Pitää olla joku funktio: menen metsään lenkille, siihen pitää olla joku tavoite, joku tuote, ja sitten, että miten siellä metsässä saa olla? Se on kiinnostavaa ja sen rikkominen, olisi kiva saattaa ihmiset olemaan metsässä jotenkin hullunkurisesti. Joku semmoinen, joka tuli erityisesti talvella, kun tehtiin kuperkeikkoja, koska se lumi oli niin leikkisää se lumi. Se liittyy aikuisuuden ja lapsuuden väliseen rajaan, lapsi leikkii mutta aikuinen ei leiki, vaan lumikenkäilee, mittaa vähän pulssia. Siirrytään sellaisesta kokemuksellisuudesta ja leikistä vakavuuteen ja mittaamiseen.

Orvokki: Miten siihen pitää saada lupa, meillähän on se lupa, kun me tehdään esitystä, me voidaan tutkia sitä, mutta aika harvoin, ja miksi ei, mutta harvoin kukaan menee yksin kieriskelemään metsään. Varsinkin sen takia, jos joku näkee ja sitten leimataan, että onko toi sekaisin. Lasten kanssa sit voi. Välillä heittäydyn lapsen kanssa leikkimään, mut sitten voi olla sellainen olo, että kuinka paljon mä saan, jos vaikka muita aikuisia tulee katsomaan. Vaikka haluaisikin niin tulee se, että onko tää sopivaa, normien mukaista aikuiselle. Se on tosi sääli, miten me rajoitamme itseämme lastenkin kanssa.

Katsojaa ja esiintyjää yhdistää ruumiillisuus. Esiintyjän keho antaa kokemus- ja samaistumispintaa kinesteettiseen kokemukseen katsojan kehossa.

Ilmaisemme sisäiset näyt ja aistimukset kehollisena liikkeenä. Ruumiillinen työkentely on väline ajatteluun ja kommunikaatioon. Pystyn tuntemaan kaarnan karheuden, kun katson, kuinka Orvokki painaa poskeaan puun runkoa vasten, tai painon tunteen, kun puut nojaavat toisiaan vasten. Metsän kasvun ja rappeutumisen sykli toistuu ruumiissani, ja juuri ruumiini kautta olen kontaktissa metsään. Pystyn ruumiini kautta samaistumaan linnun ponnisteluun ilmapirrassa tai lehden keveyteen, kun se leijailee alas maahan.

Jokamiehen oikeudet antavat selkeät säännöt, mikä on lain mukaan sopivaa toimintaa metsässä, mutta ihmisten kirjoittamattomat säännöt asettelevat tarkemmin rajoja, miten on sopivaa toimia. Miten on luonnollista olla luonnossa? Miten on lupa liikehtiä metsässä? Kuka saa siellä olla ja miten? Ruumiin toimintoihin ja representaatioon liittyy vahvasti säätelyä, normeja ja vastakkainasettelua.

Mitä kolme eri-ikäistä, naisiksi oletettuja kehoja metsässä representoivat? Jussila (2023, 179) kirjoittaa, että metsät edustavat ikivanhaa maailmaa, jossa ei ole vastakohtia. Länsimaiset sivilisaatiot ovat kukin vuorollaan vetäneet jyrkän rajan ja pyrkineet erottautumaan ”vanhasta” maailmasta. Patriarkaatin luoman kahtiajaon seurauksena sivilisaatiot ovat alistaneet luontoa enenevässä määrin, samaan aikaan yhteisöjen sisäiset alistussuhteet, mukaan lukien sukupuolten kahtiajako ja sukupuolten suhde ovat jyrkentyneet. Kristillisessä vanhakantaisessa kulttuurissa peloteltiin naisia metsän vaaroilla, vaikka todennäköisin vaara vaani kotona. (Jussila 2023, 179, 183.) Metsäajan loppuaikoina kulttuurin ja metsän raja oli jyrkempi, mutta metsän varjoissa ei ollut ketään valvomassa sääntöjä. Jussila (2023, 180) kirjoittaa, että metsän vapaudessa naiselle avautui tiloja, jolloin hän ei ollut enää kristillisen ja patriarkaalisen kontrollin alaisena.

Metsässä tunnen olevani monta samaan aikaan, pyrin liikkumaan sukupuolesta, iästä tai muusta normittavista representaatioista vapaana. Metsässä voi olla vahva, kömpelö, hauras tai jäykkä, puoliksi elävä ja puoliksi lahoava. Jussila (2023, 118) kirjoittaa, että luonnonkansojen joukossa on aina ollut sateenkaariajattelua. On ollut mahdollista olla ei-binääri tai vaihtaa sukupuolta. Šamaani on ollut usein androgyyninen hahmo, jonka kykyihin on kuulunut sukupuolen ”vaihdos” ja vastakkainasetteluiden purkaminen. Pohjoisen

pallonpuoliskon alueella esiintyy šamaaneja edelleen. Šamaaneille eläimet ovat olleet tärkeitä apuhenkkiä, käärme tai kuikka on johdattanut alas ja linnut, kuten kotka ylös. Šamaanit pystyivät apuhenkensä turvin lentämään tuonpuoleiseen.

Metsäpäiväkodeista on tehty tutkimusta, että metsässä leikittäessä korostuu kekseliäisyys ja mielikuvitus, ei fyysinen voima kuten sisätiloissa tai leikkipuitossa. Lasten leikit metsässä ovat sukupuolineutraaleja. (Jussila 2023, 184.) Jussila siteeraa Hägglundia, jonka mukaan hyödyntämiseen keskittyvä metsäsuhde on suhtautumista metsään kuin tilapäiseen seksikumppaniin. Siihen liittyy myös pakottaminen. Dualismeihin liittyy alistussuhde: kulttuuri ja luonto, mies ja nainen, henki ja aine. (Jussila 2023, 185.)

Sillä, millaisena luontoa pitää, vaikuttaa siihen, miten siihen suhtautuu. Aikaisemmin mainittiin vancouverilainen taitelija, joka suhtautui luontoon kuin rakastajaansa. Se tuntuu radikaalimmalta suhteelta, kuin ajatus maaemosta, joka ruokkii ja antaa suojan jälkeläisilleen. Suomessa ihmiset ovat tehneet metsistä elinkeinon, metsän arvoa lasketaan puutavaran kiintokuutioina, vaikka metsä on olomuotojen, tilojen, eliöiden ja ihmiselle tärkeiden merkityksien runsaudensarvi.

Metsässä tunsin olevani osa elävää ja samalla kuolevaa ekosysteemiä. Omat ruumiimme ovat ekosysteemejä, joissa tapahtuu lahoamista, ne ovat siten jatkuvassa liikkeen ja muutoksen tilassa. Ei ollut merkittävää se, missä ihmisruumis alkaa ja mihin lahopuu loppuu, vaan lahoamisessa ja rappeutumisessa, hiutumisessa oli samaa ruumiillisuutta, joka teki minusta ja lahopuusta kokonaisuuden. Ruumiini kautta pystyin samaistumaan myös kasvuun, tunsin itseni vahvasti eläväksi, voimakkaaksi, muuntuvaksi osaksi elävää monimuotoista metsää.

4.1.3 Kuolema

Muistiinpanoja metsässä marraskuu 2022. Kuolleet elävät metsässä. Vanha kelo vahvana ja ryhdikkäänä, täynnä hyönteisten ja lintujen tekemiä koloja. Monen koti.

Metsässä elämä ja kuolema kietoutuu toisiinsa siten, että elämää näyttäytyy kuolemassa. Vanha harmaa kelo on silminnähdyn elämän tyysija, se on monen lajin koti. Kun palokärki lennähtää kelolle nakuttamaan, näistä kahdestaan muodostuu elävä kokonaisuus. Mikita kirjoittaa, että ”virolainen kehonhahmotus on kummallista, sillä se on peritty ihmisiltä, jotka eivät tee selkeää eroa elävien ja kuolleiden maailman välille” (Mikita 2017, 63). Hän jatkaa, että ”ugrilainen ’elämäntunto’ hahmottuu kuolleiden kautta eikä ruumiilla tavallaan ole rajoja” (Mikita 2017, 63). Mikitan kirjoitukset olivat inspiraation lähteenä, kun rakensin esitykseen fossiilihahmoa, jonka raajat ovat katkenneita oksia ja risuja.

Kokeilimme lepäämistä maan kainalossa, risujen ja kaarnan peitossa metsän kehossa tai haudassa. Koin outoa rauhaa, tyhjyyttä. Kun katsoin kavereitani samassa tilanteessa, huomasin heissä jotain samaa. Hiukset sulautuvat luonnon väreihin, maan olemukseen. Tuntui lohdulliselta ajatus, että minäkin olen maatuvaa ainesta, kompostoituvaa, uusiutuvaa energiaa.

Orvokki: Mulla liittyy siihen kehtoon elämän ja kuoleman jatkumo. Mua kiinnostaa se kuolema ja luopuminen, mutta myös se miten se luonnossa on positiivista, että kuolee ja maatuu, se on osa kiertokulkua, että tulee uusi elämä.

Matkalla metsään kuljen uuden kerrostaloalueen pihan läpi. Näen kymmeniä pienen pieniä kuolleita hippiäisiä asfaltilla. Eksyttikö lintuparven maiseman heijastus rakennuksen laseissa vai ovatko ne lentäneet vanhan tutun reittinsä mukaisesti, eivätkä ole kyenneet väistämään paikalle nopeasti nousseita kerrostaloja? Metsästä katsoen piikkilangan toisella puolella, missä kalliot ovat räjäytetty ja harmaat kerrostalot ovat rakenteilla, näyttäytyy metsän ja eläinten lopullinen kuolema. Valdur Mikita (2017, 133) kirjoittaa ”kun maisemat köyhtyvät, köyhtyvät myös hengenmaisemat.” Hakkuut, ja erityisesti vanhan kallion räjäyttämisen, tuhoavat lopullisesti myös valtavan silmillemme näkymättömän maanalaisen metsän, jonka kasvuun on mennyt yhtä pitkään, kuin maan päällä näkyvien jykevien kilpikaarnamäntyjen. Kuolema näyttäytyi heti ensimmäisessä metsätaapaamisessamme:

Kyyristyn, näen tuhon valon, oranssi vilkku, hälytys. Sammalen vihreydessä, periksi antamisessa, liikkeessä, henkäyksessä, metsän tuoksussa, lintujen laulussa on uusi sävy. Paetkaa! Tuho tulee, kuolema. Minne voi metsä paeta? Missä on tilaa tälle elävälle, liikkeessä olevalle mutta paikkaan sidotulle metsälle.

Tunne oli ristiriitainen, toisaalta oli lapsenomaisen riemukasta kelliä metsässä, toisaalta metsään kantautui kaivinkoneen ja läjityksen ääniä, työkoneiden oranssit hälytysvalot näkyivät oksien lomasta. Meteli peitti allensa lintujen äänet. Miten käsitellä esityksessä kuolemaa, joka väistämättä nousi esiin keskusteluissa? Miten käsitellä surua ja turhautumisen tunnetta alueen epävarman tulevaisuuden suhteen?

Ruumiillisina me tiedämme, tunnemme, mitä kuolema merkitsee. Elämä haluaa pitää lahoavaa ruumistamme otteessaan, säästää meidät, viimeiseen asti.

4.2 Luonnon sielullisuus

Metsäkokemus on aistivoimainen; tuoksu, tuntu, äänet ja tumma rauha imevät sisuksiinsa, metsän tila jatkuu ylös taivasiin, puiden siimekseen, pehmeään sammaleeseen jalkojen alla. Kokemus ulottuu syvemmälle tiedostamattomaan, kulttuuriseen asemointiin sekä tarinoiden ja muistojen maisemaan. Mikita (2017, 28) kirjoittaa animismista, luonnon sielullisuudesta. ”Siihen tiivistyy kulttuurimme ydin. Miksi animismi on niin tärkeää? Ennen kaikkea siksi, että se ilmentää erilaista moraalialue suhteessa luontoon.” Metsässä oleilu oli aistillisesti stimuloivaa, virkistävää ja luovaa. Metsässä oli hyvä olla.

Kaikki on hyvin, on kaunista, niin kuin pitääkin. Olen osa luontoa. Olen raikas märkä ja kirkas, olen metsää puuta ja vettä kiven varjon lätäkössä. Vierin ylösalaisin rinnettä. Sammalet, varvut, kanervat luovuttavat minut pehmeästi eteenpäin alas. Hetken ajattelen kuin puu juurillani, jalat kurottavat kohti taivasta. Minun tehtäväni ei ole kasvaa ylös paikallani vaan olen liikkeessä, vierin. Nauran ääneen.

On vaikeaa kuvailla metsässä olemisen vaikutuksia. Kenties kyse on Mikitan kuvaamasta synestesiasta. Asiat yhdistyvät toisiin, aistit kytkevät uusia aistimuksia, keho on osa ympäristöä, ympäristö muuntautuu toiseksi, jalkapohjassa kallion karkeus muuttuu sammaleen suloiseen pehmeuteen, kädet koskettavat kaarnaa, ilma tuoksuu, eläimet ovat tehneet metsään polkuja kuka tietää kuinka kauan aikaa sitten, korppi tuo mieleen mystiikkaa ja värin, muiston laulusta, joka ei enää kuulosta entiseltään, kun sitä hyräilee, mustikat ovat ylikypsiä, tulee

muisto menneestä syksystä ja ajatus ajan kulumisesta, siitä kuinka vanha metsä jo on, ja kuitenkin jokaisena keväänä taas nuori.

Äidit ovat olleet opettamassa meille reittiä metsään, varhainen metsäsuhde on luotu myyttien ja kehollisten kokemusten kautta. Kaupunkilaisen metsäsuhtetani ovat olleet rakentamassa jo isovanhempani. Sukuni tarinoista, joihin liittyy metsä, voin rakentaa puuhelminauhaa: metsä pakopaikkana, eksymisen tai löytymisen paikkana, maagisena paikkana, rauhan ja rauhoittumisen paikkana, metsän äänimaisema tuutulauluna, metsä ruoka-aittana. Helminauha jatkuu minussa: metsä, jossa näki ensi kertaa kuolleen eläimen, metsä, jossa tapahtuu metamorfoosi, metsä muutoksen tilana, metsä taiteen lähtökohtana, metsä, jossa tehdään päätöksiä, metsä, jossa oman lapseni kanssa kuljin metsäpolkua ja siirsin eteenpäin äidin kanssa lapsuudessa kuljettuja metsähetkiä. Jussila (2023, 119) kirjoittaa, että suomalais-ugrialaisten kansojen parissa on vahva pyhäpaikkojen perinne, joka on ollut hyvin monimuotoinen ja pitkäkestoinen ulottuen kivilaudelta nykypäivään asti. Ympäristön kohtaamiseen ja siinä elämiseen on liittynyt luonnonuskonto, jossa tiettyjen maisemakohtien erityisyys on noussut maastosta itsestään.

Minulla on vahvoja muistikuvia lapsuuteni metsäretkistä liittyen äidin pettämättömyyden ”polkuvaistoon”, hänellä oli erityinen kyky löytää jokaisesta metsästä tämän sydän, juhlasali. Menneisyyden metsien juhlasalit ovat itselleni pyhiä paikkoja, joiden uskon olevan oman mielikuvituksen pulppuavia lähteitä.

4.3 Metsä esitystilana

Metsässä tehtävää esittävää kehollista toimintaa määrittää hetkellisyys, kaikkea aikaisempaa luotua toimintaa ei voi enää toistaa tai jatkaa myöhemmin, sillä olosuhteet muuttuvat ja tilanne voi olla jo seuraavalla viikolla toisenlainen. Harjoitteet, joita on tehnyt toukokuussa, eivät ole toistettavissa enää tammikuussa. Säätila, lämpötila, vuorokauden- ja vuodenaika vaikuttavat vahvasti siihen, miten metsässä voi olla. Lämpötilan muuttuessa kylmemmäksi kädet kohmeessa liikkuminen lisää loukkaantumisen- tai sairastumisriskiä. Lisäksi epävakaita sääitä

voi yhtä lailla olla kesälläkin, rankkasateella on turha mennä metsään. Metsä näyttämönä muuttui dramaattisesti marraskuun tummista varjoista lumisen talven kautta kevään keveyteen. Metsä saattoi olla vihamielinen ympäristö paukkupakkasella, synkkä sadesäällä tai täynnä valoa ja ääntä toukokuussa. Sama toiminta erilaisessa säässä, vuodenajassa, tai kellonajassa, muutti toiminnan sisältöä, tulkintaa ja kontekstia täysin päinvastaiseksi.

Hilla: Ja toi vuoden aikojen vaihtuminen, jotenkin tuntuu, että asia, jota tehtiin toissa talvena, on sellainen, että ei sitä voi enää tehdä. Se tehtiin silloin ja kuvattiin se pätkä, että se oli sen hetken esitys, se oli se hetki. varsinkin kun se on niin konkreettista, että ei ole sitä lunta, sitä on mahdotonta enää tavoittaa sitä hetkeä ja kokemusta.

Orvokki: Aikasidonnaista. Vaikka hanki, säätilaa ei voi koskaan tilata täysin samanlaiseksi, vaikka sattumalta ehkä olisikin lunta, mutta lumikin on aina erilaista. Ja metsä muuttuu koko ajan.

Pauliina: kaikki ne hetket, mikään ei voi enää olla samaa. Joskus vaikka tavoitti kehollisen kokemuksen lämmöstä, tai keveyestä tuulesta, joku sattumanvarainen ääni, tai lintu lentää yli, ja se vaikutti tekemiseen. Ne ei ole toistettavissa, se tekee ainutlaatuisen kokemuksen.

Metsä on paitsi näyttämö myös samalla elävä yleisö. Linnut tarkkailivat ja tulivat välillä lähemmäksi kurkkimaan. Ruosteenvärinen sudenkorento lensi saman väriselle takilleni. Konkreettisen esimerkin siitä, että todella olimme elävässä, kuuntelevassa ympäristössä, saimme kokea laulaessamme harmonioita metsän rajalla, lähellä työmaan ääniä. Metsä tuntui hiljenevän meitä kuuntelemaan.

4.3.1 Näyttämön rajat

Useat aikaisemmat esittävän taiteen projektini ovat olleet paikkasidonnaisia, olen kiinnostunut ympäristöistä perinteisen teatteritilan ulkopuolella. Erityisesti minua kiinnostaa prosessissa avoin, keskeytyksille altis tila ja avoin harjoitusprosessi. Avoimeen harjoitusprosessiin voi tupsahtaa sattumalta paikalle, taiteen tekeminen integroituu osaksi muita arkisia toimintoja, ja satunnainen ohikulkija voi omaksua halutessaan katsojan roolin. Olen päätenyt teatterisalin sijasta aulaan, kellariin, metroon, pihalle ja kasvihuoneeseen. Meidän tutkimuksemme tapahtuivat metsässä, joten kuka tahansa paikalle sattunut sai vapaasti seurata toimintaamme.

Hilla: Metsä esitystilana on yksityinen ja samalla julkinen, tavallaan kun metsään menee, niin siellä on yksin, mutta sitten yhtäkkiä sinne saattaakin vain kävellä joku, ja sitten et olekaan yksin.

Kun paikalle saapui ohikulkija, meidän toimintamme muuttui esittämiseksi, esitykseksi. Useimmat ohikulkijat eivät jääneet katsomaan, meitä oli kuitenkin kaksi tai kolme paikalla, joten oletamus saattoi olla, että kenelläkään ei ole mitään hätää. Monilla paikalle osuneilla ihmisillä oli jokin suorite kesken, lenkkeily, koiran ulkoiluttaminen tai sienestys, johon he keskittyivät meidän toiminnastamme häiriintymättä.

Hilla: Metsään, siihen ei päde samat säännöt kuin julkiseen kaupunkitilaan, siinä on metsälle jotain ominaista...se on julkinen mutta ei samalla tavalla, kuin vaikka keskustassa tai joku tammoinen yliopistotila. Sitten aina kun tehtiin omia tutkimuksia, niin piti aina hyväksyä, että tää on esitys, joku vaan saattaa kävellä ja nähdä, oli hyväksyttävä, että tämä on esitystä. Jonkunlaista esitystä, vaikka vaan kokeiltiin, että mitä tapahtuu, kun pistetään 10 minuutiksi aika ja mennään ja tehdään jotain. Okei, joku saattaa nähdä tän ja silloin se on tavallaan esitys.

Paikalle tullut katsoja veti rajan siihen, missä harjoitus muuttui esittäväksi toiminnaksi. Me emme harjoitelleet tai toistaneet juurikaan mitään aikaisemmin tehtyä. Emme käyneet läpi asemointia tai fyysistä ilmaisua, esittävä toiminta oli variointia esille nousseesta teemasta tai jotakin, joka veti puoleensa juuri sillä hetkellä. Meille kaikille kolmelle kuitenkin muodostui joitakin omia kohtia metsässä, lempipaikkoja, joissa tutkimme maastoa, puuta tai lahoppuuta. Esitystilaa ei rajattu millään tavalla, saatoimme olla eri puolilla metsää samanaikaisesti.

Orvokki: yleisö on myös sattumanvarainen tekijä sitä metsää, yleisöä voi olla joku koira tai ihminen.

Hilla: Sä et voi rajata sitä tilaa, että vaikka päättäisit että esitys tapahtuu tän kiiven päällä, jos siinä on ihminen, joka katsoo, sä et voi kontrolloida sitä, mistä se esitystila alkaa ja mihin se loppuu. Jos mä ite päättäisin, että tämä esitys tapahtuu tässä kannon päällä, niin ei sitä tilaa ole konkreettisesti rajattu, ei ole seiniä...tila määräytyy jonkun muun mukaan. Sitä mieltii mistä tää metsä alkaa, miten mä tulin tänne metsään, siinä ei vaihdeta tilaa, Että avataan ovi ja suljetaan se perässä, ja ollaan muualla.

Julkisissa, kaikille avoimissa tiloissa tai ympäristöissä, satunnainen ulkoilija asettuu osaksi näyttämöllistä toimintaa. Koska katsomoa ei ole rajattu, katsojasta voi tulla katsottava. Hän osallistuu prosessiin, joko tiedostaen tai tietämättään.

Orvokki: Yleisöä ei voi tarkkaan päättää, sinne voi tulla kuka tahansa

Pauliina: Yleisölle tulee rooli siinä, halusivat ne sitä tai ei.

Hilla: Sit vaikka, jos yleisö tulee tosi lähelle, niin ne tulee myös väistämättä osaksi sitä esitystä, sillä tavalla jos joku toinen katsoo kauempaa, niin ne tarkkailvat myös niitä yleisön jäseniä.

Metsän jylhä estetiikka pienentää ihmisen liikkeen nyanssit, ja monesti luonnossa esiintyjä tai taideteos häviää näyttämölleen. Toisaalta metsässä yleisö todennäköisesti kokee samankaltaisia psyykkisiä ja fyysisiä kokemuksia kuin minäkin. Oma kehollinen kokemukseni metsässä olosta ei voisi mitenkään toteutua näyttämötilassa, johon on luotu metsän kaltainen interiööri. Sama pätee yleisöön, metsässä he ovat osa näyttämöä, esittämistä, yleisöä, kokijaa ja tekijää. Katsojan katsetta tai liikettä, kehollista kokemusta ei voi, eikä ole tarvetta rajata metsässä. Metsässä esiintyjät ja yleisö ovat samassa tilassa, samassa toiminnallisessa positiossa, sillä esityksessä liikutaan metsäpolulla.

Miten metsässä toteutuu toden ja fiktion liitto? Esityksen taso tapahtuu väistämättä toisessa, fiktiivisessä todellisuudessa, mutta metsässä yleisö on sekä osana fyysistä näyttämöä että osana esityksen sisällä tapahtuvaa fiktiivistä tasoa. Saapumalla paikalle ohikulkija tuo uuden tilanteen, kohtauksen. Taiteen tekemisestä tulee "reality". Esimerkiksi kohtaus syntyi, kun olimme kaikki kolme puussa kiinni toisissamme ja paikalle tulleen ulkoiluttajan koira haukkui meitä raivokkaasti. Omistaja rauhoitti koiraansa: "kyllä ne sieltä alas tulevat, älä huoli, kyllä ne ihan kohta alas tulevat." Kohtaamisessa konkretisoitui näkyväksi ei-normatiivinen toimintamme metsässä, normaalista ulkoilusta poikkeava tilanne hämmensi koiraa ja ulkoilijaa. Kummallisesti liikkuvat ihmiset olivat kiivenneet puuhun ja koira varoitti. Koiran omistaja lupasi koiralleen, että nämä ihmiset varmasti tulevat alas puusta, ja alkavat pian käyttäytyä kuten aikuiset, ihmisten tapaan, jotta koira voi rauhoittua.

Metsässä katsojaa ei voi rajata pois esityksestä katsomon puolelle, eikä myöskään katsottavaa tilaa voi rajata. Itsestä saattaa olla tärkeää ilmaista asiaansa puun oksalla, mutta katsojaa kiinnostavat pilvet. Myöskään yleisön sijaintia tai yleisön liikkumista "esitystilassa" emme voi kontrolloida. Näyttämö on

yleisöllekin avoin kaikille mahdollisuuksille, voi seurata impulsseja, katse voi harhailla, polulta voi eksyä myös tahallaan, ja esityksestä voi poistua ilman penkkirivin kiusallista nostatusta. Tilassa voi olla haluamallaan tavalla. Metsä mahdollistaa myös yleisön liikuttelun tilassa.

Pauliina: Mun mielestä se oli ton prokkiksen ydintä, että se oli avointa kaikki, avoimessa tilassa.

Hilla: Miten yleisöä ohjeistaa, olen ite huomannut, että vaikka yrität kuinka tarkkaan tehdä ohjeet, niin ihmiset tulkitsevat aina eri tavoin sitä ohjetta ja sitten tapahtuu yllätys, hups, enpäs ajatellut että se seuraa tänne asti mua tai noi tulee noin lähelle.

Pauliina: Mehän valitsimme vaelluksen, siellä luontopolulla, esityksen muodoksi, se toimii kohtausten välisenä rajaajana.

Hilla: Jokuhan voi tulla osaksi esitystä kävelemällä vaan paikalle, jostain puskasta yhtäkkiä.

On tärkeää suunnitella yleisölle ”käyttöliittymä” esitystä varten, että he tietävät miten tulla paikalle, mikä on osa esitystä, jolloin esiintyjillä ja muilla katsojilla on tietyt odotukset siitä, miten toimitaan. Mikä on esityksen ajallinen ja tilallinen raja. Missä kulkee esityksen ja ei-esiintymisen raja, mistä esitys alkaa ja mihin se loppuu. Käytämme ääntä esityksen keston ja muodon rajaajana. Meillä on kaiutinolento, joka kuljettaa yleisön luontopolkua pitkin esityskohteisiin.

4.3.2 Metsä poliittisena näyttämönä

Toisin kuin perinteisessä teatteritilassa, jossa näyttelijän astuessa näyttämölle tila alkaa elää, meidän näyttämötilamme on valmiiksi elossa, ja sillä on vahva, valmiiksi merkityksellinen ja jopa intiimi merkitys metsään tulijalle. Ennen hakuita alueella ei juuri liikkunut muita kuin satunnaisia ulkoiluttajia koirineen ja päiväkotilasten ryhmiä. Monelle heistä vanhan metsän monimuotoisuus, sen uhanalaiset ja erittäin uhanalaiset kasvit, sammalet, hyönteiset, perhoset, linnut, liito-oravat, lepakot ja muut otukset olivat tuntemattomia. Kenties he eivät tarkkaan tienneet, millaisia suunnitelmia kaupungilla on metsän varalle.

Kaupunkimetsä on väistämättä tähän aikaan ja paikkaan sidottuna poliittinen näyttämö, jossa ihmisten ristiriitaiset intressit tulevat näkyviksi. Metsä ei ole vapaa alue kulttuurisista sidoksista, suomalaisten metsien käytön historiaan kytkeytyy alisteinen suhde. Metsä on pääomaa, jota viljellään, hakataan ja myydään. Samanlaisen välineellisen suhteen näyttää saavan kaupunkimetsä, joka joko nähdään ihmisten virkistykseen kohteena tai tonttimaana rakentamiselle. Metsään kohdistuu jonkinlainen henkilökohtainen kokemuksellinen omistussuhde. Jokaisella tuntuu olevan mielipide, asukkaiden tai kaupungin virkahenkilöiden on vastakkainen käsitys siitä, miten metsää käytetään. Kaupunkimetsän tulevaisuus on osa yhteiskunnallista keskustelua siitä, kenellä on ensisijainen oikeus saada käyttää metsää tai tuhota se, vaikkakin tulevien asukkaiden hyväksi. Metsästä on tullut poliittinen kiistakapula.

Metsä on meidän näyttämömme, mutta jokaiselle katsojalle metsän representaatio on yksilöllinen. Metsä on fyysinen, kulttuurinen ja metafyyminen tila. Vaikka metsää voidaan pitää julkisena tilana, metsään hakeudutaan kuitenkin intiimiin, yksityiseen tilaan, olemaan rauhassa. Metsässä ollaan hiljaisuuden tilassa. Metsä voi olla väylä päästä käsiksi hengelliseen kokemukseen. Samaan aikaan metsä on oma organisminsa, tuhansien miljoonien eliölajien ja kasvien muodostama elävä, happea tuottava ja hiiltä sitova kokonaisuus.

Esityksen valmistuessa avautuu uusia kysymyksiä metsän käytöstä näyttämönä. Mitä lisäarvoa esiintyminen metsässä tuo, millaista tarinaa me kerromme metsästä? Millaisia valintoja meidän pitäisi tehdä, että toimimme metsän parhaaksi? Stansvikin metsästä käydään tulehtunutta poliittista kamppailua. Koen olevani metsän ja sen elonkirjon puolella, mutta kysyn itseltäni, käytämmekö hyväksimme tämän hetken dramaattista tilaa: luontokatoa ja ympäristökatastrofia taustana toiminnallemme? Olemmeko tutkineet riittävästi ympäristöön liittyvää problematiikkaa? Voiko toimintamme kääntyä metsää vastaan? Meidän toimintamme politisoi metsästä käytävää keskustelua omalta osaltaan.

Teatteritila on erillään arjesta, se on kohotettu tila, jonka käyttöön liittyy kulttuurista ja sosiaalista käyttäytymiskoodia. Institutionaalinen teatteritila näyttäytyy myös sosioekonomisena näyttämönä, jossa käyskentelevät pääasiassa ne,

joilla on kulttuurista tai taloudellista vaurautta. Ihmiset myös tarvitsevat kohotetuja tiloja. Teatterin lisäksi ”pyhitettyjä” tiloja voivat olla metsä ja kirkko, joista molemmista toki rajautuu ihmisiä pois. Koen hieman ongelmallisena, että metsässä tehtävä esitys olisi maksullinen tapahtuma, varsinkaan kun metsää ei voi rajata omaan käyttöön. Toisaalta me hyödyimme siitä, että meidän harjoitustilamme oli maksuton ja pääsimme sinne pääosin aina kun halusimme. Olen nähnyt luontoon järjestettyjä maksullisia esityksiä ja nauttinut myös siitä, että sattumalta paikalle tullut ulkoilija on voinut seurata samaa esitystä kuin minäkin.

Anette Arlander on taiteellisen tutkimuksen edelläkävijä Suomessa ja jo pitkän uran tehnyt taiteilija. Hän on taiteellisessa työssään keskittynyt muun muassa maiseman esityksellistämiseen. Arlanderin taiteellisen työn keskiössä ovat jo pitkään olleet kasvit ja puut, ja jonkinlainen oleminen niiden parissa. Taiteellisessa tutkimuksessaan (2022-) ”Miettii mäntyjen kanssa” hän tutkii toimintaa puiden kanssa. Hän pyrkii kehittämään tapoja ajatella, reflektoida ja puhua puiden kanssa, puiden vierellä tai olla jotenkin yhteistyössä niiden, heidän kanssaan. (Arlander 2023.) Aikaisemmassa taiteellisessa tutkimustyössään ”Kohtaamisia huomattavien ja huomaamattomien puiden kanssa” (2021) hän vietti aikaa puiden kanssa joko yksin tai yhdessä yleisön kanssa. Näistä kohtaamisista hän loi videoteoksia ja videoesseitä. Arlander (2023) pyrkii kiinnittämään huomion yksittäisiin puihin, sillä huomion kiinnittäminen metsän sijasta yksittäisiin puihin voi toimia tärkeänä ensiaskeleena dekolonisoidessamme suhdettamme luontoon.

Metsähenki-työskentelyssä korostui Arlanderin tavoin queer-ekologinen näkökulma dekolonialisoida ihmiskeskeinen metsäsuhteemme. Arlanderin tavoin pyrimme oleilemaan metsässä ja uudelleen asemoitumaan suhteessa ympäröivään luontoon. Metsähenki-työskentelyn keskiöön nousi paitsi suhteemme luontoon, erityisesti monimuotoisuuden tutkiminen taiteen keinoin. Queerin vaikutus ”rooleihin” näkyi eri lajisten ruumiiden sulautumisessa yhdeksi representaatioksi. Metsässä kohtasi puuolennon, käpyolennon, fossiiliolennon ja rihmasto-olennon, joka oli yhteydessä koko metsän alitajuntaan.

Aikaisemmin mainittujen koreografien: Martensin, Rajakankaan ja Lindforsin mukaan tekijät voivat vaikuttaa myös siihen, millaista yleisö on. (Vainio 2023). Metsähenki-prosessin lähtökohta on vaikuttaa taiteen kautta yleisöön, että voisimme lisätä tietoa esitystaiteen avulla alueen monimuotoisesta luonnosta, luoda elämyksen kautta alueen tunnettavuutta, ja siten saada ihmiset havahtumaan siihen, että metsä on rakennusuhan alla. Metsän tutkiminen näyttämötilana jatkuu, sillä esityksen toteutuminen siirtyy. Vasta varsinaisen yleisölle suunnatun ja heille varta vasten markkinoidun esityksen jälkeen voimme pohtia miten esityksen luoma fiktiivinen tila ja toisaalta metsän todellinen ympäristö toimivat yhteen. Miten yleisö osallistuu esityksen maailmaan, ja mitä tulee ottaa huomioon ohjeistuksessa.

Metsätreffien aikana laajeni kysymys siitä, miten me haluaisimme vaikuttaa ja keneen ensisijaisesti? Kenelle me suuntaamme esityksen? Niille, joilla on valtaa, päättäjille, poliitikoille, ylemmälle keskiluokalle? Vai niille, joilla ei ole lainkaan valtaa, mutta jotka eniten tarvitsevat metsää, läheiselle päiväkotiryhmälle? Vanhainkodin asukkaille? Vai alueella olevalle kehitysvammaisten ryhmäkodin asukkaille?

4.3.3 Muistamisesta

Puhuimme muistamisesta, kokemuksesta, jota ei unohda. Metsässä vietetyt hetket ovat jättäneet muistijälkiä, jotka ovat merkityksellisiä. Orvokki haistoi jäkälää ja muisti, että siltä äiti aina tuoksui, kun tuli marjasta:

Hänellä oli päällään keltainen sadetakki, johon oli tarttunut kosteita lehtiä tai jäkälää, ja käsivarrella kori tai ämpäri. Metsä tuoksui hänessä kotoisalta, ja turvalliselta, äidiltä.

Muistan miltä tuntui istua puun jykevällä oksalla, ja painaa poski karheaan kaarnaan. Tai miten Hillan kanssa riemuitsimme satumaisen kauniista lumisesta metsästä ja kierimme kalliota alas hihkuen. Entä ihmeellinen ääni talvisessa metsässä, kevyt helinä, sellaista en ole koskaan aikaisemmin kuullut. Metsän vuodenkierrossa jokainen hetki on ainutlaatuinen. Esityksen kannalta tuntui tärkeältä saada ihmiset jaetun kokemuksen tilaan metsään. Voisimme sanoa;

katso tätä kauneutta, katso mitä kaikkea se on, että he tulisivat muistamaan metsän.

Kun elinympäristöjä hävitetään, menetetään ainutlaatuista ekologista monimuotoisuutta ja kaikki eliöt, jotka sen muodostavat. Niiden menetyksessä ei ole kyse meistä ihmisistä, vaikka on totta, että niityn kadotessa osa minustakin katosi, tai pikemminkin niittyni muuttui olemassa olevasta paikasta muistoksi; joka räpistelee yhä rinnassani. En voi sanoa kenellekään: *Katso tätä kauneutta. Katso mitä kaikkea se on.* (Helen MacDonald 2020, 45.)

5 Lopuksi

Suuntaan takaisin tutulle kalliolle, kolmen kelon luokse. Stansvikin metsästä on hakattu puita, mutta sen tunnistaa vielä metsäksi. Kuuluisan, hakkuut keskeyttäneen noron ympärillä on nyt hiljaista. Meidän oli väistyttävä metsästä ja siirrettävä esitykset kevääseen, sillä metsästä tuli kaupungin mittaaajien, kairaajien, metsureiden ja aktivistien välisen konfliktin näyttämö.

Menin metsämielenosoitukseen paikalle ja näin, miten läheltä aktivisteja puita kaadettiin, niin kiire kaupungilla oli, että turvarajoja ei noudatettu ja nuoret aktivistit olivat hengenvaarassa. Paikalla oli myös poliisi suojelemassa työmaata. Poliisit kantoivat aktivisteja pois työmaalta ja puolustivat näin kaupungin oikeutta toimia mielivaltaisesti omaa strategiaansa vastaan.

Stansvikin hakkuut saivat kuitenkin aktivistien ansiosta paljon julkisuutta, ja hakkuut keskeytettiin, kun moto oli ajanut metsässä virtaavan, suojellun noron yli. Yksityisesti toimiva lakimies teki rikosilmoituksen ympäristörikoksesta. Kaupunki väitti, että heillä ei ollut aikaisempaa tietoa norosta tai sen sijainnista. Tämä väite ei pitänyt paikkaansa, heillä todistettavasti oli tiedot norosta jo vuodelta 2005. (Kuokkanen 2023.)

Opinnäytetyön taustatutkimuksessa nousi esiin asukkaiden melkein täysipäiväistä työtä vastaava omistautuminen ympäristönsuojelulle. Kaupungin toimet ympäristöselvityksien suhteen eivät herätä luottamusta läpinäkyvyydestä. Rikosilmoitus ja aktivistien rohkea toiminta pysäyttivät metsän hakkuun, ainakin joksikin aikaa. Opinnäytetyö avasi minulle näköalaa siihen, miten ylipäättänsä monimuotoisuus nähdään tai millaiset edellytykset sille annetaan toteutua kaupunkiympäristössä.

Metsäryhmän aktivisti, joka oli pysäyttämässä Stansvikin hakkuuta, sanoi mielenosoituksessa: meitä on täällä parisataa ihmistä. Parisataa ihmistä, kun asetuu metsäkoneen eteen, sen täytyy pysähtyä. Se oli hienosti sanottu; yhdessä olemme enemmän.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia taustakirjallisuuden sekä taiteellisen toiminnan kautta metsää, ja sellaisena se on yksi ääni ja yksi puheenvuoro lisää asukkaiden joukossa, jotka vaativat metsän säästämistä. Kaupungin kasvulla yhtä lailla kuin planetaarisella kantokyvylläkin ovat rajat. Metsien lisäksi myös kaupunkien monimuotoisuuden tulisi olla tärkeä arvo. Se tulee näkyväksi siinä, miten me toisiamme ja ei-inhimillistä elävää ympäristöä kohtelemme. Rakentaminen on toki välttämätöntä, mutta rakentamiseen on löydettävä muita mahdollisuuksia kuin metsien ja luontoalueiden päälle rakentaminen. Harawayn sanojen mukaan toivotan kaupunkisuunnittelijoille onnea, pysykää ongelmassa, älkää toistako edeltäjienne virheitä, vaan korjatkaa ne. Kaavan kerrallaan voi muuttaa, se on mahdollista, toisin kuin ainutlaatuisen ekosysteemin ennallistaminen.

Jos lennähdämme stratosfääriin ja lähestymme maapalloa, näemme että metsiä on jäljellä 31 % maapallon pinta-alasta (World Economic Forum 2023). Siitä jos laskeudumme troposfääriä hivenen vielä lähemmäs, havaitsemme, että maailmassa on tällä hetkellä reippaasti yli 8 miljardia ihmistä (Worldometers 2023), maan päällä elävien nisäkkäiden kokonaismäärästä ja massasta luonnonvaraiset eläimet muodostavat vain 6 prosenttia. Ihmisten kokonaispaino on 390 tonnia, mikä on hieman vähemmän kuin kotieläinten paino 420 tonnia. Koirien muodostama massa on suunnilleen sama kuin luonnonvaraisten maanisäkkäiden. (Dönges 2023.)

Lopulta voimme tarkentaa perspektiiviä yhteen pieneen metsäplänttiin Helsingissä. Stansvikin alueella tavataan 17 eri uhanalaista luontotyyppiä. Alueella pesi vuonna 2014 lintuja 51 lajia ja 320 paria 26 hehtaarilla metsää ja rantaa, mikä on huippukorkea määrä niin pienellä alueella. Yli kymmenen muuta lajia oli havaittu aiemmin. (Koskimies 2023.)

Mikä on yhden uhanalaisen linnun arvo? Tai sammakon? Mistä näille pakolaisille löytyy uusi elinympäristö, jos metsä hakataan ja kallioiden räjäytetään?

Metsää ei voi enää tänä päivänä käsitellä vain taloudellisena pääomana, tai toisaalta rakentamiselle halpana raakamaana. Metsät ovat elinehto monille

uhanalaisille lajeille. Metsät ovat myös suomalaisen ja Itämeren suomalaisten kansojen kulttuurin ja taiteen alkukehto, Mikitan mukaan meillä on kyky erityiseen luonnon ymmärtämiseen, meillä on kyky ”luovaan luontosuhteeseen, epätavallisen muodon saavaan luontokokemukseen.” (Mikita 2017, 28.) Meillä on siis perintönä jotakin, jota voimme antaa myös muille, jos vain arvostaisimme perintöämme. Siinä on suomalaiselle taloudelle vientituote, jolla voi edistää kestävästä ympäristökehitystä ja eettistä toimintaa globaalisti, jos opettelaisimme ensin alueellisesti kestävästä tapaa rakentaa ja elää metsien ja niihin kuuluvan elonkirjon kanssa hyödyntäen luovaa luontosuhdettamme.

Opinnäytetyön aikana näyttäytyi kaupunkimetsien ympärillä käytävän diskurssin ajankohtaisuus. Keskustelua kaupunkimetsien tulevaisuudesta käytiin mediassa jyrkkään sävyyn. Lopulta, kun vuorovaikutukseen ei enää päästy, aktivistit ja virkamiehet kohtasivat metsässä kuin sotatantereella. Metsä ja kaupunkitila näyttävät diskurssissa vastakohtaisina asioina. Päättäjien lisäksi on kaupunkilaisia ja poliittisia vaikuttajia, joiden mielestä metsät eivät kuulu kaupunkiin. Konfliktit näyttävät, että kaupungin on lisättävä vuorovaikutusprosesseja ympäristöliikkeiden, asiantuntijoiden ja asukkaiden välillä.

Metsähenki on prosessina vielä kesken, mutta tutkimus metsästä muutoksessa olevana esitystilana jatkuu. Metsän käyttäminen näyttämönä merkitsee myös sitä, että esiintyjän on otettava huomioon, että metsään liittyvät vahvat miellehytyvät ohjaavat katsojan tulkintaa. Läsnäoloon ja kuuntelemiseen perustuvilla metsätreffeillä kehitämme metsän tekstuurien, muotojen ja tasojen hyödyntämistä ajattelussa ja liikekielessä. Mikitan kirjoitukset metsän sielullisuudesta ja synesthesiasta toivat oivalluksia kehollisen kokemuksen monista ulottuvuuksista, joita metsässä oleminen mahdollistaa. Mikitan kirjoitukset auttavat sanoittamaan perusteita sille tuskalle, mitä kaupungin asukkaat tuntevat menettäessään lähimetsänsä. Hakkuiden takia prosessiin liittyi myös hankalia tunteita, surua, vihaa ja turhautumista. Puut kaatuivat todella nopeasti, samalla Metsähenki-prosessi tuntui mitätöityvän ja häviävän.

Queer-ekologia rohkaisi meitä näkemään metsän moninaisuuden, kokeilemaan uusia tapoja olla vuorovaikutuksessa metsän kanssa ja ymmärtämään, kuinka

metsä voi olla paikka, jossa erilaiset olomuodot kohtaavat, muodostuvat, muuttuvat ja rikastuttavat toisiaan.

Metsään muodostunut erityinen suhde syveni ennestään, läsnäololla paikasta tuli rakas ja läheinen. Uskon, että keholliset menetelmämme voivat syventää luontosuhdetta, metsässä voi kokea Mikitan mainitseman erityisen luovuuden tilan, kun luopuu totutuista, normatiivisista tavoista nähdä ja toimia. Näen mahdollisuuden tiedon ja tunteet yhdistävään ympäristökasvatukseen, jossa taiteen keinoin voidaan kokemuksellisesti luoda uudenlaista suhdetta metsien monilajisuuden ja monimuotoisuuden. Ympäristökasvatuksen, joka edistäisi ympäristöempatiaa, toivoisin koskettavan jokaista oppijaa, eli meitä kaikkia, niin maaseudulla kuin kaupungeissa.

Missä tätä empatiaa ja luontosuhdetta voi harjoittaa ja kehittää, jos kaupunkimetsiä ei ole? Meidän ihmisten ja ei-ihmisten, tämän planeetan yhden suuren perheen kannalta, on ensiarvoista, että monilajiset elinympäristöt säästyvät kaikkialla, myös kaupungeissa. Kenties Stansvikin metsä saa olla esimerkkitapauksena kaupunkimetsien säästymiselle laajassa mittakaavassa.

Lähteet

Alander, Maija 2022. "Suomessa ihminen on työkone, joka viikon päätteeksi nollataan alkoholilla", sanoo näyttelijä Seidi Haarla – kun hän lopetti juomisen, hän huomasi olevansa rohkea ja vapaa. Helsingin Sanomat 23.6.2022. Viitattu 4.10.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008867243.html>

Arlander, Anette 2021. Kohtaamisia huomattavien ja huomaamattomien puiden kanssa. Taideyliopisto 10, 2020–2021. Viitattu 24.1.2024. <https://www.uniarts.fi/projektit/kohtaamisia-huomattavien-ja-huomaamattomien-puiden-kanssa/>

Arlander, Anette 2023. Halusin ison näyttämön ja pienen katsomon sanoo Suomen ensimmäinen Teatterikorkeakoulusta väitellyt tohtori Anette Arlander. Taideyliopisto 10, haastattelu 22.9.2023. Viitattu 24.1.2024. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/haastattelut/halusin-ison-nayttamon-ja-pienen-katsomon-sanoo-suomen-ensimmainen-teatterikorkeakoulusta-vaitellyt-tohtori-annette-arlander/>

Bååth, Ingrid n.d. What is Queer ecology? Climate Culture. Creatives, curators, and connectors shaping the culture of tomorrow. Viitattu 2.10.2023. <https://www.climateculture.earth/5-minute-reads/what-is-queer-ecology>

Dönges, Jan 2023: All of Humanity Weighs Six Times as Much as All Wild Mammals. Scientific America. Viitattu 3.11.2023. <https://www.scientificamerican.com/article/all-of-humanity-weighs-six-times-as-much-as-all-wild-mammals/>

El Kamel, Sonia 2020. Vihamieliset kaupungit. Helsingin Sanomat 22.1. 2020. Viitattu 27.11.2023. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006380237.html>

Elonen, Piia 2022. Suojaava kilpi. Helsingin Sanomat 18.6.2022. Viitattu 13.11.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008810483.html>

Eskonen, Hanna 2023. Vanhojen metsien suojelusta uhkaa revetä riita. Yle 10.11.2023. Viitattu 27.11.2023. <https://yle.fi/a/74-20058926>

Eurooppa-neuvosto 2023. Metsäkato. Viitattu 2.10.2023. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/deforestation/#status>

Gröndahl, Laura (toim). 2023. Taiteellinen tutkimus, Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.

<https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/>

Haraway, Donna Jeanne 2016. Staying With the Trouble: Making Kin in the Chthulucene. Durham: Duke University Press. E-book. Vaatii kirjautumisen.

Harris, Anne & Holman Jones, Stacy 2019. The Queer Life of Things, Performance, Affect, and the More -Than – Human. London: Lexington Books.

Helsingin kaupungin AM-ohjelma 2020 seurantaraportti 2023. Viitattu 4.10.2023. <https://stplattaprod.blob.core.windows.net/liikenneprod/AMseurantaraportti2023.pdf>.

Helsingin kaupungin yleiskaava. Viitattu 4.10.2023. <https://www.hel.fi/fi/kaupunki-ymparisto-ja-liikenne/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentaminen/suunnittelun-ja-rakentamisen-tavoitteet/yleiskaava>

Helsingin kaupunki päätöksenteko ja hallinto. Viitattu 15.10.2023.

<https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/strategia/valinnat-ohjelmat-ja-painopisteet>

Huuskonen, Matti 2023. Taistelu öljysataman kainalosta. Viitattu 22.10.2023.

<https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000009928788.html>

Ijäs, Hannu & Wilskman, Maija 2022. Toivoa, epätoivoa ja sitten taas toivoa. Teoksesta Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni (toim.). Huuto Kaupunkiluonnon puolesta. Tampere: Vastapaino, 164–167.

Jussila, Anneli 2023. Metsäaika. Forsberg, Pepe & Jussila, Anneli 2023. Puut puhuvat. EU: Minerva.

Järvenpää, Veera 2016. Tanssi hegemonian haudalla. Voima-lehti 29.3.2016. Viitattu 21.10.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008441144.html>

Kagan, Sacha 2020. Queer Convivialist Perspectives for Sustainable Futures, World Futures. Viitattu 17.11.2023. Journal homepage: <https://www.tandfonline.com/loi/gwof20>

Kanninen, Jaana 2022. Johdatus huutoamme kohti. Teoksesta Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni (toim.). Huuto Kaupunkiluonnon puolesta. Tampere: Vastapaino 9–12.

Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni. Kaupunkimetsien merkitys terveydelle. Teoksesta Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni (toim.) Huuto Kaupunkiluonnon puolesta. Tampere: Vastapaino 56–57.

Korhonen, Ida 2022. Kivikonlaita 8.- 9.11.2021. Teoksesta Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni (toim.) Huuto Kaupunkiluonnon puolesta. Tampere: Vastapaino 217–223.

Koskimies, Pertti 2023. Stansvik on yksi Helsingin lintuparatiiseista. Helsingin Sanomat 12.11.2023. Viitattu 27.11.2023. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009977509.html>

Kosonen, Heidi & Löf, Riku 2023. ”Tissiposkia, sossupummeja ja terroristeja”: Elokapinan aktivistit toksisen puheen kohteina. Ilmiö, sosiaalinen verkkomedia. 6.11. 2023. Viitattu 8.11.2023. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/elokapina-toksinen-puhe/>

Kuokkanen, Katja 2023. Rakennustyöt keskeyttänyt noro olikin merkitty julkiseen selvitykseen jo vuosia sitten. Viitattu 27.11. 2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009978354.html>

Macdonald, Helen 2020. Iltalentoja. Suom. Irmeli Ruuska. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.

Metsäkato. Euroopan Unionin neuvosto. Viitattu 22.10.2023. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/deforestation/>

Mikita, Valdur 2017. Kantarellin kuuntelun taito, itämerensuomalaista maailmankuvaa etsimässä. Suom. Anniina Ljokkoi. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko.

Mikita, Valdur 2021. Lingvistinen metsä. Suom. Anniina Ljokkoi. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko.

Nieminen, Katri 2018. Kuuma puheenaihe nyt – Suomessa katoaa 20 000 jalokentällistä metsää joka vuosi. Viitattu 22.10.2023. Vaatii kirjautumisen. <https://www.ess.fi/paikalliset/133069>

Saarikivi, Jarmo 2020. Kaupunkiluonnon biodiversiteetti. Teoksesta Mattila, Hanna toim. Elämän verkko, luonnon monimuotoisuutta edistämässä. Helsinki: Gaudeamus Oy, 164–177.

Seymor, Nicole 2013. Strange Natures, Futurity, Empathy, and the Queer Ecological Imagination. Urbana: University of Illinois Press. E-kirja Ebook Central. Vaatii kirjautumisen.

Sholette, Gregory 2022. The Art of Activism and the Activism of Art. London: Lund Humphries.

Simmons, Shawn C. Mapping a Multispecies Future: Utopian Longing in Queer Ecological arts Practices. 2023. M.A. University of Colorado. Thesis pdf. https://scholar.colorado.edu/concern/graduate_thesis_or_dissertations/3t945s25q

Sipari, Pinja 2020. Ohje oppilaalle: Näin teet vastamainoksia itsenäisesti. Toivoa & Toimintaa. viitattu 1.11.2023. <https://toivoajatoimintaa.fi/oppilasohje-nain-teet-vastamainoksia-itsenaisesti/>

Suutari, Elli 2023. Ekofasisimi nostaa päätään myös Suomessa - Vertauskuva täyttyvistä pelastusveneistä korostaa ajatusta, että kaikki eivät ole saman arvoisia. Helsingin Sanomat 3.9.2023. Viitattu 6.10.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009774919.html>

Säkö, Maria 2021. Janina Rajakankaan Niitty-teoksessa tärkeässä osassa on välitiloissa ja rajoilla kuultava ääni. Helsingin Sanomat 7.12.2021. Viitattu 21.10.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008441144.html>

Unai Pascual & Balvanera, Patricia & Andersen, Christopher + many authors 2023. Nature: Diverse values of nature for sustainability. Viitattu 22.10.2023. <https://www.nature.com/articles/s41586-023-06406-9#Sec6>

Vadén, Tere, 2017. Antroposeenin ihminen kulkee unessa. Peruste, yhteiskunnallinen verkkolehti. Viitattu 6.10.2023. <https://perustelehti.fi/antroposeenin-ihminen-kulkee-unessa/>

Vainio, Emma 2023. Kiinan presidentti uhkaili raa'asti. Helsingin Sanomat 12.9.2023. Viitattu 2.10.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009825821.html>

Vairimaa, Reetta 2023. Juurilla on häkellyttäviä kykyjä, maanalainen metsä puolustautuu, kilpailee, käy kauppaa, liittoutuu ja auttaa perillisiä. Yliopistolehti 24.10.2023.

Valtanen, Tero 2022. Helsinki aikoo lisätä asuntorakentamista muuttotappiosta huolimatta – asunto-ohjelman päällikkö: "Syytä nopeisiin liikkeisiin ei ole". Viitattu 4.10.2023. <https://yle.fi/uutiset/3-12451938>

Wilskman, Maija 2022. Kun mitkään luontoarvot eivät paina – tarina Stansvikin metsästä. Teoksesta Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni, toim. 2022. Huuto kaupunkiluonnon puolesta. Tampere: Vastapaino 151–163.

World Economic Forum 2023. Mapping the worlds forests: How green is our globe? Viitattu 28.10.2023. <https://www.weforum.org/agenda/2023/01/mapping-worlds-forests-green-globe-climate-change/>

Worldometer 2023. World population. Viitattu 28.10.2023. <https://www.worldometers.info/>

WWF IBES 2023. Living Planet 2022 -raportti. Luonnon hätätila jatkuu. Viitattu 28.10.2023. <https://wwf.fi/uhat/living-planet-raportti/>